Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКі ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВіК

№ 14 (1716) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 2 КРАСАВІКА 1989 г. ЦАНА 40 зл.

На сцэне „Крыніцы“. Злева: Алег Дыман, Валянцін Голубеў, Мар'яна Калеснікава і Міхась Жаўняровіч.

Бадай у традыцыю ўвойдзе ўдзел калектываў з Беларусі ў гала-канцэртах лаўрэатаў конкурсаў на беларускую песню. Так было ў мінулым годзе (тады прыехалі „Лявоны“ з Воранава), так было і зараз. Сёлета завіталі да нас, на Беласточчыну „Крыніцы“ з Ашмян, што на Гродзеншчыне.

Ашмянскі народны ансамбль песні і танца „Крыніцы“ раённага Дома культуры існуе ад 1974 года, а ўжо ў 1979 г. прысвоена яму званне народнага. Увесь калектыў вялікі, налічвае 65 асоб і складаецца з мяшанага хору, танцавальнай і аркестравай груп. Да нас прыехала частка ансамбля — жаночая вакальная група, якой кіруе Мар'яна Калеснікава, і чатырохасабовая капэла ў складзе: Валянцін Голубеў — баян, Тамара Гаеўская — цымбалы, Алег Дыман — скрыпка і Міхась Жаўняровіч — кантрабас.

Ашмянскія артысты не абмежаваліся ўдзелам у канцэртах лаўрэатаў агляду „Беларуская песня '89“. На працягу шасці працавітых дзён іх пабыўкі на Беласточчыне далі яны дзевяць канцэртаў у Беластоку, Орлі, Бельску-Падляшскім і Гарадку. Усюды іх выступленні ўспрымаліся энтузіястычна.

Мне давялося пазнаёміцца з майстэрствам спевакоў і музыкантаў з „Крыніцы“ падчас канцэрта лаўрэатаў у Беластоцкай філармоніі. Пасля выступленняў нашых выканаўцаў на эстраду ўвайшло шаснаццаць стройных дзяўчат і народная капэла. На пачатку прагучэла некалькі лірычных беларускіх песень, а затым сваё ўменне выявілі музыканты. У іх віртуозным выкананні гледачы пачулі полькі: „весялуху“, „таптуху“, „ашмянскую на тры пальцы“ і „ганаровы мазурэк“. Далей выконваліся жартоўныя песні, а мяркуючы па працяглых воплесках і энтузіястычных воклічах, найбольш спадабаліся: „Чабарок“ у выкананні Мар'яны Калеснікавай і Марыны Жаўняровіч, а таксама дзве песні, якія не толькі спяваў, але і інсцэніраваў, адначасова іграючы на скрыпцы, Алег Дыман. Авацыйна былі прыняты „Варэнікі“, спяваныя разам з Людмілай Людкоўскай і „Як я служыў у пана“, выкананую ў сямейным дуэце з Мар'янай Калеснікавай (яны сужонства).

„Крыніцы“ закончылі сваё выступленне ў філармоніі адспяваннем у зводным хоры, з нашымі лаўрэатамі, песні „Чаму ж нам не пець“ і гімна беластоцкіх беларусаў „Люблю наш край“. Ашмянскія госці былі прыемна здзіўлены цёплай і сардэчнай атмасферай, жывым рэагаваннем публікі, выкліканнем на „біс“. Гэта доказ не толькі высокага мастацкага ўзроўню калектыву, але і таго, што расце зацікаўленне нашай грамадскасці ўсім родным і таму патрэбен нам, беларусам па абодвух баках мяжы, шырэйшы абмен ва ўсіх дзялянках культурнай дзейнасці.

В. Луба

Фота С. Грыняўіцкага

МУЗЕЙ БУДУЕЦЦА!

Многія ахвяравальнікі на пабудову Музея беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы просяць шырэйшай інфармацыі аб будаўнічых працах. Гэтым разам просьбу магу выканаць ад імя рэвізійнай камісіі, якая 15.III.1989 г. правяла чарговы кантроль.

Спрыяльнае надвор'е дазволіла працягваць будаўнічыя работы ад студзеня. Зараз відаць ужо выразныя контуры сцен першага паверха будынка „Б“. Заканчэнне яго будовы прадбачваецца на чэрвень бягучага года.

Паралельна вядуцца канчатковыя дробныя працы ў будынку „А“, які праз месяц будзе гатовы да загаспадарання. Выканаўцы гэтай інвестыцыі ставяць цвёрдыя фінансавыя ўмовы, але працуюць добрасумленна. Агульная вартасць усёй пабудовы складае ўжо каля 46 млн. злотых. А грошы? Дагэтуль членскія складчыны, індывідуальныя ахвяры грамадзян нашай краіны і грамадскія пачыны склалі каля 16 млн. злотых, а дзяржаўныя датацыі і ўплаты ад прадпрыемстваў — 36 млн. злотых. З фінансавай справаздачы камітэта вынікае, што балансавыя сумы да 31.XII. 1988 г. дасягнулі 51.927 тыс. злотых. А гэта значыць, што камітэт мае зараз на рахунку ўсяго каля 6 млн. злотых, 10.532 долары ЗША і 568 рублёў. Квартальныя патрэбы акрэсліваюцца на каля 10 млн. злотых. Закупленыя раней матэрыялы ацэньваюцца на каля 4 млн. злотых.

Вельмі цяжка праходзіць збор грошай. На працягу ўсяго 1988 г. лік звычайных членаў дайшоў усяго да 249 асоб, г.зн. узрос на 41 новага члена. Членскія складчыны ў тэрміне аплаціла каля паловы. Астатнім у лютым г.г. праўленне камітэта пабудовы выслала пісьмовыя напамненні і ўжо ёсць пазітыўныя водгукі. Сорамна аб гэтым пісаць, тым больш, што задэкляраваная ў 1985 годзе складчына — 1200 зл. — мае сёння намнога ніжэйшую вартасць. Рэвізійная камісія лічыць, што ў адносінах да некаторых членаў, якія занядбоўваюць свае абавязкі ад некалькіх год, трэба прымяніць больш радыкальныя сродкі.

З прыемнасцю хочам адзначыць некалькі членаў і ахвярадаўцаў, якія ўнеслі найбольшыя

(Праця̆г на стар. 11)

Амерыка, якая ты?

БЫВАЙ, АМЕРЫКА!

І гэта па сутнасці ўсё з таго, што давялося мне пабачыць у Амерыцы. Беручы пад увагу, што быў я там толькі тры тыдні, уражанняў назбіралася нямала. Вярнуўшыся ў Польшчу, я з жахам сцвердзіў, што з тых нататак, якія рабіў у часе знаходжання ў Амерыцы, не магу прачытаць нават аднаго слова. Рабіў я тыя нататкі на вуліцах, у аўтобусе, у аўтамашыне, у метро і атрымаліся яны настолькі невыразныя, што прачытаць іх было нельга. Давялося абапірацца выключна на памяці, пісаць хутка ўсе адрэзкі, пакуль памяць была яшчэ свежай. Зразумела, што сям-там маглі выступіць недакладнасці і памылкі. Калі так, дык прашу прабачэння ў тых асоб, якіх гэтыя памылкі датычаць.

Не магу тут устрымацца ад праяваў удзячнасці ў адрас тых, хто мне дапамог сабраць немалую колькасць інфармацый і фактаў. Не магу таксама не падкрэсліць той мілы факт, што цэнзура не канфіскавала не толькі ніводнага з маіх артыкулаў, але не скрэсліла ніводнага радка. Праўда, адзін адрэзак „Фермы і фермеры“ не пайшоў у друк, але сталася гэта па волі рэдактараў „Нівы“, за што, зрэшты, я не маю да іх прэтэнзіі.

Здаецца мне, што публіцысты, пішучы рэпартажы з краін, якія яны наведалі, карыстаюцца найчасцей з двух метадаў. Або стараюцца экспанаваць сваю велічную фігуру на фоне той краіны, або паказаць тую краіну на фоне сваёй велічнай фігуры. Я стараўся не карыстацца ні першым, ні другім метадамі. Галоўнай гераіняй маіх рэпартажаў была Амерыка, а сваю фігуру стараўся я ставіць недзе збоку, як фігуру назіральніка ці фатографа. Зразумела, што адступаў ад гэтага прынцыпу ў тых адрэзках, якія датычылі сітуацый, у якіх я быў галоўнай постаццю, напр., аўтарскія сустрэчы.

Многія людзі, едучы ў Амерыку, думаюць аб адным: як прывезці адтуль як мага больш грошай. І вельмі хутка пачынаюць разумець, што можна дасягнуць гэтай мэты двума спосабамі. Першы спосаб — гэта прадставіць сябе як ахвяру нашай сістэмы. Другі — прадставіць сябе як барацьбіта з гэтай сістэмай. А яшчэ лепш, даказаць і першае і другое. Ахвяра і барацьбіт — гэта робіць добрае ўражанне і такім амерыканцы грошай не шкадуюць.

Я ў ніякіх сітуацыях не прадстаўляў сябе ані ахвярай, ані барацьбітом. Наадварот, стараўся даказаць, што ўсім, чаго дасягнуў у жыцці, я абавязаны тым пераменам, якія наступілі ў Польшчы пасля вайны, і што народная Польшча ў параўнанні з Польшчай санацыйнай з’яўляецца чымсьці настолькі дасканалым і прыгожым, што параўноўваць гэтыя дзве краіны ў ніякім аспекце нельга. Зразумела, што не мог я затойваць тых вялікіх клопатаў і праблем, якія перажываем сёння ў нашай краіне, але пры гэтым падкрэсліваў гістарычную векапомнасць такіх з’яў, як: свабодны доступ беларусаў да ўсіх відаў школ, дзяржаўных чыноў і прафесій, радыкальнае паляпшэнне жыцця беларускіх сялян, карыстанне з бясплатнай асветы, бясплатнай медычнай апекі, сялянскіх пенсій, магчымасці выязджаць з вёсак і сяліцца ў гарадах.

Прызнаюся, што далёка не ўсе верылі маім словам. Былі і такія, якія не верылі, што наступіла поўная электрыфікацыя ўсіх беларускіх вёсак, што да ўсіх вясковых пунктаў пабудаваны асфальтныя або бітыя дарогі, што многія сяляне маюць двухпавярховыя дамы, трактары, што практычна амаль ва ўсіх хатах ёсць радыё, тэлевізар, халадзільнік, што ўсё болей у сялян паяўляецца матацыклаў, а нават легкавых машын. Зразумела, што не скрываў і таго, што ёсць на вёсках людзі, якія жывуць бедна. Аднак іх убоства ў ніякім выпадку нельга параўнаць з той бядой, у якой жылі 7/8 беларускіх сялян у даваеннай Польшчы.

Падкрэсліваў пры гэтым і драму многіх беларускіх вёсак, якая праяўляецца ў яе старэнні, у масавых выездах беларусаў у гарады, у тым, што ў некаторых мясцовасцях стала ўжо палова пустых хат, што гэты працэс паглыбляецца і пашыраецца, што практычна вясковаму хлопцу, нават і дасканаламу гаспадару, вельмі цяжка знайсці жонку, бо дзяўчаты не хочуць ісці замуж у вёску.

Адным словам, гаварыў я тое, што думаю і што ёсць праўдай, а не тое, што будзе падабацца маім амерыканскім размоўцам. Гэтым самым прынцыпам кіраваўся я, і пішучы рэпартажы аб Амерыцы. Імкненне да максімальнай праўды было маёй мэтай, а не імкненне да таго, каб прыпадобіцца чыімсьці поглядам ці густам.

Ва ўсіх адрэзках цыкла стараўся адказаць я на пытанне, пастаўленае ў загалоўку: „Амерыка, якая ты?“ Калі б мяне прымусілі адказаць на гэтае пытанне адным словам, дык сказаў бы я: цікавая. А ўсім чытачам жадаю паехаць у ЗША і пераканацца ў гэтым асабіста.

Амерыканскім жа беларусам яшчэ раз хачу падзякаваць за гасціннасць і шчырасць, пажадаць спакойнага і добрага жыцця і вечнай беларускай трывогі ў нацыянальнай дзейнасці.

Алесь Барскі

Права на годнасць

У кожнага чалавека, пачынаючы ўжо з ранняга дзяцінства, узнікае ўнутраная патрэбнасць эмацыянальнай еднасці са сваім народам, яго традыцыямі, культурай, мовай, рэлігіяй. На гэтай ніве ўзрастае нацыянальная годнасць, якой нельга замяніць, ва ўмовах сённяшняй рэчаіснасці, касмапалітызмам, так як нельга ў здаровае цела ўвесці вірус хваробы, спадзеючыся, што ён узмоцніць арганізм. Мы, беларусы, якраз найбольш падвержаны такому вірусу, якім намагаюцца нас заразіць тыя, хто не можа сцярпець нашага і так разбітага існавання.

Шмат чаго напісана ў сувязі з артыкулам К. Семянякі. Я таксама даў на старонках „Кур’ера Падляшскага“ рэпліку на кінуты ім паклёп, быццам бы беларусы ў гады II сусветнай вайны былі здраднікамі і сышчыкамі. Абвінавачваць у гэтым беларусаў, якія ў барацьбе з гітлераўцамі патрацілі кожнага чацвертага, — гэта тое самае, што праявіць свой гістарычны прымітывізм.

Дык і ясна, адкуль бяруцца погляды, што беларусы ніколі не былі здольнымі, каб існаваць самастойна, як другія народы, ніколі не праявілі ніякіх дзеянняў, каб заснаваць сваю дзяржаву, змагацца за суверэнітэт. Аб агрэсіўнасці суседзяў, для якіх беларуская зямля была „лебэнсраўмам“, чамусьці не гаворыцца. Адсюль бярэцца вывад: раз беларусы няздольны заснаваць сваю дзяржаву, значыць, яны могуць існаваць толькі ў межах другой. Не цяжка дадумацца, хто мае выключнае права да тэрыторыі Беларусі, як належнай за вякі супольнай гісторыі. А ўвогуле, беларусы гэта не нацыя, а штосьці такое, як шлёнзакі, ці кашубы. Калі каму здаецца, што я сеў тут на знатуранага каня, няхай уважна прачытае артыкул у „Кур’еры Падляшскім“ пад загалоўкам „Бужлівы з’язд“, які датычыць з’езда „Товажыства пшыяцюл Гродна і Вільна“. Гаворыцца там, як і калісьці, аб „крэсах всходніх“, аб „земях крэсовых“. Як відаць, Беларусь — гэта „крэсы всходне“, а калі крэсы, тады яны ёсць чымсьці адлеглым ад цэнтра арганізма, натуральнай часткай якога яны з’яўляюцца.

Гэта ідэя не нарадзілася сёння. Яна мае адлеглы гістарычны пачатак і розны эмацыянальны патэнцыял. Як відаць, пратрывала і да сённяшняга дня, дый жыве ва ўспамінах вякоў, калі вырывалі сабе з рук разбураную, зняволеную Беларусь суседзі. І ўсё гэта для дабра паўдзікіх, цёмных беларусаў, якія дзякуючы ім маглі сагрэць свае язычніцкія душы цяплом вышэйшай культуры.

Па сутнасці, на працягу вякоў і ў час сталінскага культу вынішчэнне беларускай культуры і мовы дасягнула такіх памераў, што мы амаль апынуліся на грані поўнага выкаранення.

З’яўляецца пытанне: „А ці мы самі не памаглі гэтаму знішчальнаму працэсу?“ Безумоўна, памаглі.

Прычыны гэтага складаныя. Трэба было б прасачыць гістарычныя ўмовы існавання беларускага народа, ацаніць уплыў дыскрымінацыі беларусаў у мінулым. Беларус павінен быў быць цёмным і пакорным, дый яшчэ дуць не ў сваю дудку. І так яму не будзе спакою, калі пойдзе ў школу ці на работу ў горад. Амаль кожны падчас прабывання ў горадзе спатыкаўся з адкрытай непрыхільнасцю, тым большай, чым больш адкрыта прызнаваўся да свайго паходжання. У лепшым выпадку атрымоўваў мянушку „вёха“, „дзеравеншчына“, або „беларускі нацыяналіст“, асабліва калі адважыўся бараніць сваю нацыянальную годнасць. А так увогуле, беларус — чалавек другой катэгорыі.

Адсюль узнікла імкненне скрываць сваё паходжанне, а дзеля спакойнай будучыні сваіх дзяцей хрысціць іх каталіцкімі імёнамі. Страх прымушаў бацькоў адмаўляцца ад захавання роднай мовы ў хаце; многія, каб заглушыць сумленне, што сваімі рукамі капаюць магілу для таго, што роднае і блізкае, выпрацоўвалі апраўданне: „Якія ж мы беларусы, калі жывем у Польшчы“.

Комплекс непаўнацэннасці прымушаў, пераважна маладых людзей, да падсвядомага скрывання ўсяго, што звязана з беларускасцю, перш за ўсё мовы і веры. Некаторыя падчас прыездаў у родны дом не гаварылі ўжо на роднай мове. Ва ўсім гэтым можна было б шукаць вытлумачэння і таго, што сёння нават у вёсках некаторыя бацькі пачынаюць гаварыць са сваімі дзецьмі выключна на польскай мове. Існуе ў гэтым выпадку яшчэ і страх, што беларуская мова можа перашкодзіць ім здаць экзамен у сярэднюю школу, а ўвогуле, навошта дзіця мае цярпець за сваё паходжанне!

Трэба аднак адзначыць, што апошнім часам пачынае ўзрастаць нацыянальная свядомасць беларусаў. Значна ўзрос у беларускім грамадстве лік людзей з вышэйшай адукацыяй, якія здольны ацаніць рэчаіснасць без прывідаў. Людзі перасталі бачыць розніцу паміж сабой — беларускімі вяскоўцамі і палякамі. Раней, калі ў вёсцы паявіўся паляк, то ён безумоўна быў „пан“, а напрыклад, геадэт, які няхай сабе хадзіў па полі з палкай, безумоўна быў „інжынер“ Цяпер „паноў“ з вышэйшай адукацыяй і ў нашых вёсках нарабілася так многа, што іх бацькі, сваякі і суседзі прывыклі да гэтага, як да нечага звычайнага.

Для захавання беларускасці на Беласточчыне і нармальнага развіцця беларускага народа можа мець асноўны ўплыў перабудова ў Польшчы і ў Савецкім Саюзе, а таксама барацьба за правы чалавека і народаў, якая выйшла ўжо за рамкі ААН і стала элементам сусветнай палітыкі.

Першай ластаўкай гэтых падзей, а менавіта павышэння талерантнасці ў Польшчы лічу нядаўні рэпартаж пра беларусаў Беласточчыны ў вячэрнім „дзённіку“ польскага тэлебачання.

Адным з першых правоў чалавека ёсць права да роднай мовы, культуры, рэлігіі і права да народнай годнасці. Ніхто гэтага не зможа ад нас адабраць, хіба што мы самі.

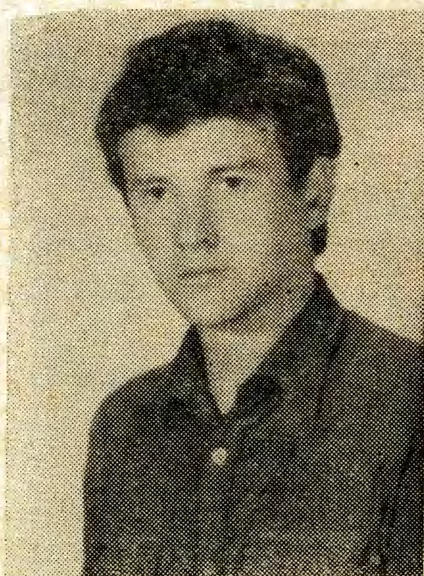
А калі хто з нас адчувае сябе непаўнацэнным, тады Бог з ім.

Віктар Стахвюк

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 358

Дэбют

ЯЎГЕН ВАПА

Нарадзіўся ў Доўгім Бродзе. Выпускнік беларускага ліцэя ў Гайнаўцы. Зараз студэнт гістарычнага факультэта Варшаўскага універсітэта, старшыня Галоўнай рады БАС. Свае паэтычныя спробы друкаваў у „Сустрэчах".

Аб сабе: „Нарадзіўся, каб жыць, як доўга — не ведаю".

* * *

Народ мой мёртвы.
На тое, чаму так склалася, ёсць даволі тэорый
аб геапалітычным становішчы,
неспрыяючых этапах развіцця
і шмат другіх доказаў,
каб штодзень прыйшлося мне аглядаць
пераляканыя пустыя вочы,
пабітыя белыя бутэлькі
у кожным месцы пражывання
майго мёртвага народу.

АДКАЗ НА ЛІСТ

Пытаеш пра маю Айчыну і чакаеш хуткага
адказу.
Тут усё добра, людзі маюць дзе жыць,
хаця крыху чакаем кватэраў, але ж сам ведаеш —
цярплівасці трэба вучыцца.
Можам многа пісаць і чытаць,
аднак здараюцца недахопы абутку ці вопраткі,
разумееш, пераходныя клопаты.
Хочаш канкрэтна ведаць пра Айчыну?
Не будзь такім дасціпным,
усе мы добра ведаем, што свабода
ёсць адзіная і непадзельная.

Віктар Варашыльскі

СТАРЫ МАРКС

Прыцягвае і зацікаўляе мяне Стары Маркс ужо не
гэтак імклівы і драматычны як Малады Маркс ні
гэтак з'едлівы Цяжэйшы Ужо
не піша памфлетаў Вывучае крыніцы
ў Брытыш Мюзэум Усенька
павінна быць праверана і ў нічым не можа
знайсціся памылка нельга грунтавацца на
нядбайнай
цытаце па памяці Дапаўночы
сядзіць у draўляным фатэлі піша курыць
замнога цыгараў часамі прахіліць
дзверы ў суседні пакой там Джэні
Маркс з дома фон Вэстфален старэйшая за мужа
расчэсвае валасы перад люстрам захоплены
Маркс
кажа. Не наглядзецца на цябе і зноў сядае за
пісьмовы стол і гэтак
аж да дня калі памрэ не
на барыкадах галерах у фатэлі гэтым менавіта

Маю давер да Старога Маркса які
вядома хоча змяніць свет але хоча яго
таксама зразумець Хацеў бы ён каб
вызваліліся прыгнечаныя але і хоча
дапісаць да канца кніжку аб механізме
свету прыгнечаных і
прыгнятальнікаў і хацеў бы добра
аддаць замуж тры дочкі за людзей
асвечаных і верных і бядуе што Джэні хворая
і ў самога
кепска са здароўем і не можа зноўку
з'ездзіць у Карлсбад бо аўстрыйцы счапуцца яму
непрыемнае і па матэрыяльных прычынах
вымушаны пісаць халтуркі ў Нью-Йорк
Трыбюн і мо таму не паспее і ходзіць
крокамі вялікімі па Хэмпстыд Хід пужаючы
вераб'ёў і не трацячы надзеі
што аднак паспее

Геній аселы звонку выглядае
штодзённа Сам не ведае
сваёй магутнасці Не чуе
галасоў Не бачыць
знакаў Не ўскоквае не размахвае не грыміць Не
з'яўляецца
нервовым Ведае крыху
больш за іншых і гэта можа
перадаць Прыкра мне
што не дакончыць кніжку але гэта што зробіць
і так
хопіць на некалькі пакаленняў Абы
здолелі ў тым спахапіцца Ён
лічыць што здолеюць

Стары Маркс цэніць Шэкспіра і Айсхіла але
ягоны свет
не з'яўляецца трагічным Адкрыў у ім лад
нядобры таму бачыць магчымасць ладу
лепшага Перадаючы яму веды свае
дае свету шанц

Пераклаў з польскай — Сакрат Яновіч.
(Са зборніка „Знікненне гатункаў", 1970).

ДУМКІ АРАТАГА

Гаспадарка, як дзяржава,
Гэта ёсць вяліка справа,
Гэта ёсць агульна справа.
А вядома, што сяляне —
Соль зямлі ёсць у дзяржаве.
Толькі ў нашай дэмакрацыі
Лепшыя займелі рацыю;
Спярша білі „кулака",
Аж здранцвела ім рука.
І, як быццам на каманду
Агалілі „ўсходню сцяну".
Вёскі нашы апусцелі,
Маладыя паляцелі
На паньствовыя пасады...
Стаў крызіс і ўсё на „дзяды"...

Калі глянуць праўдзе ў вочы,
Селянін, як вол рабочы,
Цягне гэткае ярмо,
Нават не махне хвастом;
Авадні яго пякуць
І назойліва гудуць;
Спавальнеў, цягні ты шпарка,
Бо валіцца гаспадарка,
А нам трэба, трэба, трэба...,
Адным хлеба, другім неба...
Дык спярша ярмо зніміце
І, як з роўным гаварыце...
Ну, бо ўзяць вось нават рэнты,
Гэта чыстыя выкрэнты:
Сабе бяруць поўнай жменяй,
А сялянам — як найменей...
Лепей будзе, ёсць надзея...
Ўжо праект зляжылі ў Сейме,
Каб урэшце даць сялянам
Прыналежнае па праву,
Тое, што усе ўжо маюць,
Але ці ж не ашукаюць?...

Валодзя Гайдук

* * *

стаць сабой
і на трэцім скрыжаванні
глянуць проста ў вочы свайму
лёсу
запытаць
дзе адказ на пісьмо
высланае яшчэ ў гадах
калі зелень малілася
і верыла ў пагоду
адрас быў выразны
без адказу
ідуць дзеці ў зямлю
па якой манета не
спапялілася
немагчымасць
жыць у такіх пейзажах

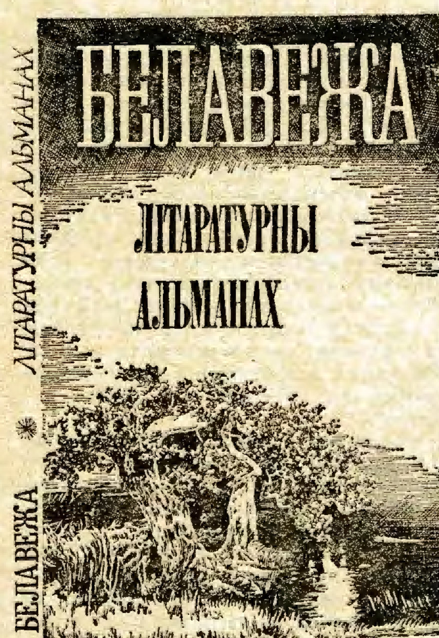
Надзея Артымовіч

ЭПІЗОДЫ ПРАВІНЦЫІ

Лішні раз адкрываеш для сябе ўсё адну і тую ж праўду: літаратурнае аб'яднанне „Белавежа" — гэта выключна супольнасць экзістэнцыяльнага лёсу беларускага мастацкага слова ў Польшчы. У сучасны момант нельга ўсур'ёз гутарыць пра нейкую праграмную супольнасць „Белавежы". Гэтая думка — пры нагодзе чытання альманаха „Белавежы", які летась быў выдадзены ў Беластоку. Пад адной вокладкай аб'яднаны 22 аўтары: і такія, для якіх альманах з'яўляецца кніжным дэбютам, і такія, што па праву (займеўшы пісьменніцкі білет) могуць лічыць сябе прафесіяналамі. Усе разам прадстаўляюць сабою даволі аскомную мяшанку, якую нат такі вопытны рэдактар, як Георгій Валкавыцкі, не змог адпаведна прыправіць для смаку. Але так, мабыць, яшчэ доўга ў нас будзе. Пакуль што, для „белавежцаў" не існуе нармальны літаратурны працэс: маем на ўвазе перад усім узаемнае ўздзеянне ў трохкутніку літаратар—чытач—крытык. Не ўпамінаем ужо выдаўцоў, бо з імі справа зусім дзікая. Нічога дзіўнага, што для чытача звонку (у тым ліку і для паляка з ПНР, і для беларуса з БССР) беларускамоўная літаратура ў Польшчы бачыцца хутчэй за ўсё як з'ява сацыялагічная. Хочаш — не хочаш, усіх разам укідваюць у адзін мяшок.

Каб пазбегчы не заўсёды справядлівых для паасобных аўтараў абагульненняў, нам прыдзецца ўчыніць „праграмную несправядлівасць" і вылучыць адных за кошт іншых. Зрэшты, свайго роду іерархія існуе і ў самім альманаху: некаторым нашым літаратарам адведзена там значна больш месца, чымсьці іншым. Мы не і ўшануем, дужа не задумваючыся над паслядоўнасцямі такога вырашэння рэцэнзенцкай дылемы: напісаць пра Паўла і абмінуць Пятра ці, можа, наадварот?

Несумненна, нельга абмінуць паэзіі Надзеі Артымовіч. Яна паставіла сябе зусім асобна не толькі сярод „белавежцаў", але як нам здаецца, і

ў цэлай беларускай літаратуры. Мы надта схільныя залічаць паэтаў да мадэрнай плыні, калі яны не ка-

(Працяг на стар. 4)

З МІНУЛАГА ВАЎКАВЫСКА

Ваўкавыск з'яўляецца адным са старажытных гарадоў Беларусі. Знаходзіцца ён у паўднёва-заходняй частцы БССР, а ўзнік у канцы X стагоддзя як фарпост на заходняй мяжы старажытнарускай дзяржавы. Ваўкавыск адыгрываў знамянальную ролю ў барацьбе рускіх князёў з яцвяжскімі і літоўскімі плямёнамі.

Упершыню Ваўкавыск упамінаецца ў 1252 годзе ў Іпацьеўскім летапісе. Аднак раскопы на Шведскай гары, Замчышчы, Муравельніку паказалі, што славянскія плямёны з'явіліся тут задоўга да першага летапіснага ўпамінання аб горадзе. Археолагі сцвярджаюць, што Ваўкавыск быў спачатку крэпасцю, феадальным замкам і толькі потым стаў горадам.

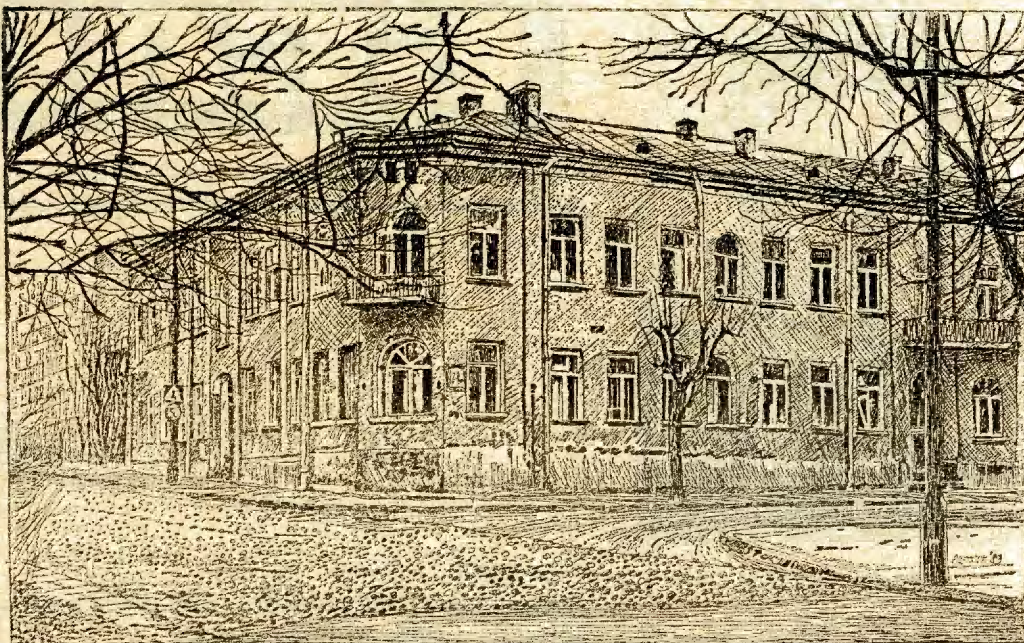
Асабліваcцю горада з'яўляецца музей імя П.І. Баграціёна, у будынку якога ў час Айчыннай вайны 1812 г. знаходзілася штаб-кватэра 2-й рускай Заходняй арміі. Камандаваў ёю П.І. Баграціён.

Музей быў створаны на базе краязнаўчага музея. Адкрыццё яго адбылося 1 студзеня 1940 года. У часы фашысцкай акупацыі музей быў разрабаваны, а сам будынак разбураны.

У фондах музея налічваецца больш за 30 тысяч прадметаў, якія расказваюць аб гісторыі Ваўкавыска са старажытнейшых часоў да нашых дзён. Вельмі добрай тэарэтычнай базай у працы супрацоўнікаў музея служыць бібліятэка, у якой сабрана больш за тры тысячы кніг па ваеннай гісторыі і краязнаўству.

Яўген Барэль, Ваўкавыск

Свойскія малюнкі

Беласток. Вул. Акадэмічная. Мал. У. Петрука.

Доктар з Гродна

Хірург адлажыў скальпель, узяў у рукі пэндзаль і пачаў маляваць карціну — ці можа такое быць? Каб не быў я сведкам такой падзеі, не паверыў бы. Тым больш, што з чалавека, пра якога пойдзе ніжэй гаворка, не толькі выдатны лекар, але і таленавіты мастак...

Аднаго разу я выпадкова трапіў на выстаўку невядомага мне мастака. На сценах віселі вялікія палотны. Пейзажы вабілі сваёй каларытнасцю, сочнасцю фарбаў, тым лепшым, што мы любім на роднай беларускай зямлі. У адной з газет тады пра гэтую выстаўку было напісана: „Пейзажы — сама цішыня. Ні енку, ні болі, ні мучэнняў. Мір і спакой..."

Відавочна, у тым і сэнс мастацтва, праўдзівага мастацтва, што ў кожнага яно выклікае свае, асабістыя асацыяцыі і роздумы.

Мова ідзе пра Сцяпана Юпатава, якога добра ведаюць не толькі ў Гродне, але і далёка па-за межамі вобласці. І не толькі як мастака. Сцяпан Юпатаў з'яўляецца прафесарам... медычных навук.

Нязвыклай была яго дарога ў медыцыну. Яму толькі стукнула васемнаццаць, калі яго забралі ў армію. Вайна ўжо кончылася і здавалася, што цяпер яна нікому не зашкодзіць. Але здарылася менавіта так, што вайна ўторгнулася ў ягонае жыццё. Быў ён сапёрам, расчышчаў зямлю ад варожых мін. З адной з іх ён не разышоўся.

Са шпіталя выйшаў інвалідам другой групы. Куды сунешся з шасцікласнай адукацыяй, атрыманай яшчэ да вайны. Нічога не аставалася, як пайсці ў шаўцы. У Юпатава было другое прызванне, яму хацелася стаць лекарам. Але для гэтага патрэбна адукацыя. І тады паступае ў вячэрнюю школу, выдатна заканчвае сем класаў. І адразу падае дакументы ў Магілёўскую фельчарска-акушэрскую школу.

Здаўшы экстэрнам экзамены за сярэднюю школу і атрымаўшы атэстат сталасці, накіроўваецца ў Віцебск. І паступае ў медыцынскі інстытут.

Эпізоды правінцыі

(Працяг са стар. 3)

рыстаюцца знакамі прыпынку і пачынаюць верш з малой літары. Так абгрунтаваная ацэнка склалася і ў дачыненні да паэзіі Артымовіч. Спрачацца з такім поглядам не будзем; мо, фактычна, антыпатыя да правілаў пунктуацыі ёсць неад'емным атрыбутам мадэрнізму ў вершаскладанні. Укажам тут на іншую акалічнасць: хутчэй за ўсё вобразнасць паэзіі Артымовіч дае ёй пропуск у мадэрністы. Бо вобразнасць тая — не „з гэтага свету". Яна — са свету „звыш", як казалі сюррэалісты. „Збіраеш ноч як драгацэнны парашок на боль зубоў / і ўводзіш свае вены ў чужыя каруселі" — такое мы сустрэнем толькі ў Артымовіч. А яе пейзажы! Не толькі „горад цудоўна насолены глухатой", маўчаннем і глухатой ахінуты ўсе краявіды і пейзажы „азначаныя маёй рукой". Паэтэса свядома не карыстаецца гукавыяўленчымі магчымасцямі беларускага слова, адклікаючыся амаль выключна да нашых здольнасцяў інтэлектуальнага сузірання свету. Недарма нам успомніліся сюррэалісты, для якіх рэаліі гэтага свету былі элементамі без самастойнага значэння і набывалі тое значэнне толькі пасля стваральнага акту — стварэння новага свету — ва ўяўленні мастака. І калі б шукаць нейкіх мастацкіх аналогій, мы б указалі на карціны мастака-сюррэаліста Джорджыо дэ Кірыко, карціны глухога, нерухомага і адначасна трывожлівага свету. Блізкія ім духам — карціны, маляваныя словам Надзеі Артымовіч. Падборка вершаў Артымовіч у альманаху дае неблагое ўяўленне аб яе незвычайным таленце і творчых магчымасцях. Думаем, што ні ў чым не пашкодзім рэпутацыі паэтэсы, калі пад канец папракнем яе за наяўнасць уплыву польскай мовы на ейную беларушчыну, тут і там адчувальнага ў сінтаксічных канструкцыях.

З паэзіяй Юркі Баены мы вяртаемся ў родны кут, да спраў будзённых, нам знаёмых, беластоцкіх. Некаторыя ягоныя вершы гучаць публіцыстычным пафасам зваротаў-перасцярог перад духоўнай ачарсцвеласцю („Ты"), перад забыццём роднай мовы („Матчына мова"), забыццём сваіх каранёў і свае праўдзівае тоеснасці, якая выводзіцца з дому маленства („Зімовая дарога ў вёску", „Родны дом"). Паэт усё яшчэ ў пошуках свайго ўласнага шляху, свае прыватнае інтанацыі, якую б не глушылі значна болей гучнагалосыя „белавежцы". Пэўная незавершанасць паэтычных вобразаў Баены ідзе, як мяркуем, ад залішняга патурання сабе ў выбары паэтычных матываў ды іхняга лірычнага выпрацавання. Калі паэт пачынае задумоўвацца па-свойму, без страхоўкі перад нязведаным, чытаем такое з сапраўднай прыемнасцю (напрыклад, „Баабаб" і „Жыццё і надзея").

Скажам на самым пачатку: дужа не парадаваў нас Алесь Барскі сваімі „Настальгіямі". Ад паэта, якому слова даецца з зайздрослівай лёгкасцю, можна чакаць і дамагацца нашмат болей. Тэма цыкла „Настальгіі" для Барскага не новая: каханне палымянае, усеабдымнае, безгаловае. 30 вершаў цыкла — гэта незмаўкальны, без перадышкі, гімн на хвалу пачуцця і Музы, якія завалодалі паэтам. Што ж, адвечная тэма, адвечная песня. Але чытача, які захоча адшукаць у гэтых радках нешта новае і дасюль нераскрытае, спаткае — як і нас спаткала — расчараванне. Універсум Барскага — Ніна і надпарвенскае Падляшша — злучана даволі традыцыйнымі для паэзіі сродкамі, характэрнымі ранейшым творчым здзяйсненням паэта (зборнікі „Белавежскія матывы", „Жнівень слоў"), аднак жа без прысутнай ранняму Барскаму свежасці і праўдзівасці. У „Настальгіях" дамінуе рытарычнасць і дэкларатыўнасць. Жнівень слоў падмяняецца лiўнем слоў. Ясенінскія інтанацыі саступаюць як быццам позняму Галчынскаму, але без уласцівай гэтаму польскаму паэту лакапічнасці і выразнасці. Зразумела, не ганьбуем тут паэзіі Барскага ў корані: Барскі мае свой узровень, ніжэй якога рэдка апускаецца. Хочам толькі падкрэсліць, што „Настальгіі" — крызісная з'ява ў яго творчасці, і сімптомы гэтай з'явы абрысаваліся для нас ужо ў зборніку „Блізкасць далёкага".

Дзве мініяцюры Міры Лукшы, змешчаныя ў альманаху, гэта замала, каб хаця агульна вызначыць ейную творчую манеру. Але ўпамінаем іх тут для тае прычыны, што першая з іх, „Ёсць час ліпаў і слёз", прыйшлася нам дужа даспадобы, падкупляючы чысцінёй лірычнага голасу і запамінальнай нешматслоўнасцю.

Зося Сачко піша свае вершы на гаворцы вёскі, у якой нарадзілася. Гаворцы, якая няўхільна адмірае. Ці праз гадоў дваццаць нам давядзецца пачуць яе ў сваёй некранутай, нескажонай прыгажосці? Міжволі прыпамінаецца нам паэма Ірыны Барабік, напісаная на такой жа гаворцы. Паэма называлася „Час, который умірае". Ці толькі памкненнем да запісу адыходзячай у нябыт вясковай культуры з яе моўнай адметнасцю можна растлумачыць такія літаратурныя экскурсы? У выпадку Зосі Сачко справа нам бачыцца інакш: не літаратура надзяляе набілітэтам мову, а якраз наадварот. Прыроджаным сабе голасам паэтэса распавядае нам пра свой прыватны свет, да якога подступ толькі праз мову дзяцінства. Да яе поўнасцю стасуецца вызначэнне Вітгенштэйна: межы майго свету ёсць межамі мае мовы. І варта хоць на нейкую хвілю апынуцца ў тых межах, каб адчуць асвяжальны подых сапраўднай паэзіі.

Андрэй Сцепанюк заявіў сябе адметным паэтычным почыркам ужо ў сваім друкаваным дэбюце ў „Сустрэчах" (да якога, адзначаем тут з нескрываным задавальненнем, адзін з нас істотна спрычыніўся). Песню на ягоныя словы (з музыкай Элі Бэзюк) ахвотна спявае беларускае студэнцтва ў Польшчы падчас сваіх спатканняў і вандровак на беластоцкай зямлі. Як спраўна валодае словам Сцепанюк, чытачы могуць меркаваць і па паэмцы „Сцены", змешчанай у альманаху. Сцепанюк выяўляе сябе майстрам пабудовы настрою пры дапамозе рытму і вобразу, якія тояцца ў радку. Але наўрад ці хто захоча заспяваць гэтую песню роспачы і бязвыхаднасці. Андрэй, ці ж паэзія можа жыць толькі адным адмаўленнем? І ці варта траціць на яго столькі часу?

Прывывы-мроі зрываюцца-лятуць з каротkіх, рваных радкоў Міхася Шаховіча, якія складаюць паэму „Крокі". І папракаюць паэта, якому „зблыталіся сцежкі ў пустыні душы": „Мы цэласць адна / А ты / Дробішся ўсім". На гэта паэт: „— Ці ж можна ў гасцях / Быць вечна сваім?" У гэтым, на нашу думку, заключаецца асноўны пафас паэтычнага бічавання, якому Шаховіч падвяргае сябе ды, што скрываць?, нас усіх тут і цяпер. Наш (беларускі) лёс бачыцца паэту як нейкая паныла фантасмагорыя ценяў-прывідаў, бесцялесных істот, патанаючых у „пустаслоўі лісліўым", „патрыятызме крыклівым", у „красамоўнасці муле". Надта цяжка і горычна чытаць гэтыя радкі, парою стылізаваныя на народныя напевы, пра наш экзістэнцыяльны нігілізм. Творчая моц Шаховіча ў самым сваім росквіце, але дорыць яна нам ано змрочную карціну будучыні, з якой не выблісквае ні праменьчык надзеі.

Памяркоўным аптымізмам тхне творчасць Віктара Шведа. Віктар Швед з тых паэтаў, якіх у вочы і за вочы „абзываюць" закаранелымі традыцыяналістамі, хаця, дальбог, ніхто не можа ўказаць на карэнні, ці не-

БЕЛАСТОЦКАЯ ПРАПАНОВА

У 37 нумары „Газеты Вспулчэснай“ ад 13 лютага г.г. змешчаны артыкул Анатоля Вакулюка „Дружба не будуецца на словах“ аб XII кангрэсе Таварыства польска-савецкай дружбы (ТППР). Сярод дэлегатаў на кангрэс быў д-р Мікалай Козак — старшыня Ваяводскага праўлення ТППР у Беластоку, які падчас дыскусіі ўнёс цікавую прапанову: „арганізаваць у Беластоку II Кірмаш прыгранічнага гаспадарчага супрацоўніцтва, спалучаны з сустрэчай старшынь таварыстваў нацыянальных меншасцей з Савецкага Саюза і Польшчы. Быў бы гэта найлепшы форум да размовы аб складаных пытаннях“.

Хацелася б пажадаць, каб гэтая прапанова як мага хутчэй здзейснілася. (л)

НЕСПАКОЙНАЯ НОЧ

Пішу гэта на памяць 47-ай гадавіны неспакойнай ночы ў вёсцы Кнышэвічы. 22 лютага 1942 года ноч была марозная, светлая, зоркая, але трывожная.

Фашысты ноччу напалі на вёску Кнышэвічы і арыштавалі дзесяць чалавек: Івана Шупіцу, Івана Кукліка, Іосіфа Садоўскага, Аляксандра Садоўскага, Фёдара Садоўскага, Аляксандра Дзмітрука, Аляксандра Кішыцкага, Івана Мажэйку, Марціна Бародзіча і Івана Байгуса. Апынуліся яны ў турме, дзе былі паўгода. Пасля вывезлі іх у лагер у Дахау, дзе былі да мая 1945 г. Не ўсе вярнуліся дамоў. Памерлі ад мукаў І. Садоўскі, А. Кішыцкі, А. Дзмітрук, І. Мажэйка. Іх магілы там, дзе загінулі, на нямецкай зямлі. Мы іх ніколі не забудзем.

Яська

Прафесар Сцяпан Юпатаў.

Гэта толькі сказаць лёгка „паступае“. Каму хацелася верыць, што інвалід, чалавек без нагі, на пратэзе, зможа быць добрым урачом. Але яму ў гэтым дапамагла ўсмешка. Шчырая, чыстая, беларуская ўсмешка. Убачыўшы гэтую ўсмешку на твары абітурыента, старшыня прыёмнай камісіі заявіў: „З яго будзе лекар!“ І не памыліўся. Сцяпан Юпатаў закончыў медыцынскі інстытут на выдатна.

У Бешанковічах два гады працаваў хірургам раённай бальніцы. Тут, як гаворыцца, прыйшоў смак да большай навукі. І ён падаўся ў Маскву. Аспірантура папоўніла ягоныя веды. Залічыў ён інстытут грудной хі-

(Працяг на стар. 11)

пасрэдныя вытокі таго традыцыяналізму. Пра такіх гаворыцца: рыфмуе, дык значыць, традыцыяналіст. Думаем, што „Белавежа“ страціла б шмат ад свае каларытнасці, калі б Віктар Швед моцна ўзяў сабе да сэрца ўсялякія такія назовы і знеахвоціўся пісаць. Мы яго поўнасцю падтрымоўваем. І рэкамендуем чытачу звярнуцца да Шведа, калі яму абрыднуць, як горкая рэдзька, розныя песімізмы і іншыя адчаізмы. У Шведа пануе лад і, як мы ўжо ўпаміналі, памяркоўны аптымізм.

Цяперака заглянем у Крынкі і наваколле, дзе непадзельна ўладарыць Сакрат Яновіч. Ён для гэтага кутка Беластоцкага краю стварыў сваю тапанімію, геаграфію, гісторыю і перадгісторыю. Заграбастаў усё і стаўся адзіным летапісцам, як Фолкнер у сваім графстве Йокнапатаўпха. Нават мову стварыў адмысловую, яновічаўска-пакручастую. Але досыць жартаў. Недарма ж ён трымае пальму першынства сярод „белавежцаў“-празаікаў. А сталася такое таму, як здагадваемся, бо Яновіч мусіў сабе, як пісьменніку, усведаміць, што беларусам наканавана сніць правінцыяльныя сны, калі яны хочуць далей імі аставацца. І гэта яго не збянтэжыла, з гэтай нязручнай „геапалітычнай сітуацыі“ ён знайшоў „выкрутку“, замацаваўшы карані свае творчасці на абшары выключна ўласным, у нейкім сэнсе недасягальным для іншых, які знаходзіцца па-за ахопам аб'ектыўна-навуковага вызначэння. Там, дзе праўда мяжуе з выдумкай, а то і сплятаецца з ёю, магчыма і дазволена пісьменніку шмат, асабліва пісьменніку з талентам, а ім Яновіч надзелены шчодра. Ды ўсё ж такі астаецца праблема, як учыніць верагоднай сваю версію, свой міраж зямлі, беззваротна страчанай. Мяжу праўдзівасці для пісьменніка закрэсліваюць уласныя імёны месцаў і асоб, спазнаных у жыцці. Яны — і сутнасць іхняя, і абалонка. Але літаратура не можа (на жаль!) складацца з саміх уласных імёнаў. Дык вось, у Яновіча наглядаем безупынны кампраміс — паміж магіяй уласнага імя і дзівоснымі пераліўамі смакавітага „яновічаўскага дыялекту“ беларускай мовы. Сціслаць фразы, яе інфарматыўнасць і лірычная афарбоўка — галоўныя рухавікі сцэн з жыцця правінцыі, якія раскрывае перад намі Сакрат Яновіч.

Ян Чыквін тым разам выступае на старонках альманаха „белавежцаў“ у ролі перакладчыка польскіх паэтаў на беларускую мову. Зробім ужо апошнюю заўвагу агульнага характару: добры пераклад у літаратуры на мове перакладчыка часта ўспрымаецца як твор абсалютна аўтаномны, арыгінальны, калі перакладчыка па справядлівасці можам лічыць яго сааўтарам, а не літаратурным рамеснікам. Таму і працу Яна Чыквіна лічым не менш важнай за ягоную асабістую паэтычную творчасць. Бо пераклады зроблены з паэтаў выдатных і выдатна сведчаць аб тым, што беларуская мова Яна Чыквіна знакаміта дае рады нат з найболей капрызлівымі выгібасамі польскай. І хоць мы і раней былі ў гэтым упэўнены, то ўсё ж такі вельмі радаваліся, лішні раз наяўна ў гэтым пераканаўшыся.

Ян Максімюк,
Максім Янюк

БЕЛАВЕЖА, Літаратурны альманах, Выданне Аддзела культуры і мастацтва Ваяводскай управы ў Беластоку, 1988. Мастак : Уладзіслаў Петрук, Рэдактар: Георгій Валкавыцкі. Альманах папярэджаны ўводзінамі Яўгенюша Кабаца „Памяць дарогі“ (на польскай мове).

У альманаху змешчаны творы наступных аўтараў: Алены Анішэўскай, Надзеі Артымовіч, Юркі Баены, Алеся Барскага, Мікалая Варанецкага, Мікалая Гайдука, Уладзіміра Гайдука, Юркі Зубрыцкага, Міры Лукшы, Жэні Мартынюк, Васіля Петручука, Зосі Сачко, Ірыны Свентаховскай, Андрэя Сцепанюка, Леапольда Танкевіча, Яна Чыквіна, Дзмітрыя Шатыловіча, Міхася Шаховіча, Віктара Шведа, Яніны Шостак, Сакрата Яновіча, Яраслава Яновіча (на беларускай мове) ды Тадэўша Канвіцкага, Яўгенюша Кабаца і Эміліі Кунавіч (на польскай мове).

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ І ДАЛЕЙ

(21)

Ізноў мы ў адметнай кліматычнай зоне міжакіянскай Амерыкі. На яе ўсходнім узбярэжжы, дзе схаладнела (як сказала б мая маці: паздаравела). Доктар Вітаўт Кіпель уявіўся мне супраціўнасцю беларускага тыпу, увесь кіпіць дзеяннем ды вынаходлівасцю ў развязванні яе вузлоў! Усякі рытуал такому — гэта лішнеслоўе, гульня ў важнецтва, імітацыя фактаў. Змора кожнаму, хто любіць канкрэтнасць. Награмадзіўшы абы-як багажы ў перадпакоі, блытаючы формы „вы“ і „ты“ апусціўся я ў пухкі фатэль канфераваць з ім: як дапамагчы беластоцкім беларусам наладзіць друкарскую справу, як успамагаць нью-йоркскую публічную бібліятэку ў камплектаванні беларускай літаратуры, як падтрымаць разбудову нацыянальна-культурнай інфраструктуры ў Беласточчыне?.. Эміграцыя — гэта працяг Бацькаўшчыны, істотны перш за ўсё сваёй заможнасцю ў супастаўленні з суайчыннікамі. На падобным садзеянні калісьці ажыла, напрыклад, утрая меншая за нас Літва, а сённячы — Польшча разлічвае на палёгку ў фундаваны ардэнаноснымі дурнямі крызіс.

Спомненае кнігасховішча — на сорак другой вуліцы — The New York Public Library. Трохі як белы палац памёрлага князя: амаль ушчыльную падступаецца падвоблачная сцяна небасягаў-небаскробаў. Задумаў і збудаваў яго шатландзец-мільярдэр; будучы пазашлюбным дзіцём, не меў шанцаў праявіцца ў тадышняй Вялікабрытаніі. Пасля ягонай смерці аб'ект пераняў магістрат. Самая ж бібліятэка — на ўтрыманні добраахвотных ахвярадаўцаў. Палітыка падаткаў такая, што фірмам надзвычай аплачваецца даваць грошы на культуру; падсыпаюць іх вышэй усялякіх патрэб. Такім чынам Нью-Йорк закасаваў Парыж і Лондан, згодна прыгаворцы: „Дзеля вялікай культуры трэба і вялікіх грошай“. Гэта не дарэшты, але затое чытабельна тлумачыць глабальную экспансію англа-саксонскай творчасці і, адначасна, нашу ўсходнееўрапейскую зацюканасць, дзедаўства. І нерэальнасць высокамэтных амбіцыяў, якія грунтуюцца на хворай гаспадарцы. У якой аптымізм напханай кішкі.

Спадарыня Зора Кіпель паказала мне дзесяцітысячны беларускі кнігазбор (а налічвалася аказійных некалі трыста-трыста пяцьдзесят экз.). Між іншым, трэці том фундаментальных „Белоруссов“; датычыць старажытнай беларускай літаратуры і... ніколі не быў перавыдадзены (няйначай як у рамках барацьбы супроць нашага адраджэння). Ну, а з „белавежцаў“ — хто? Праграмую камп'ютэр. Выдрукоўвае адказы: Алеся Барскага „Лірычны пульс“, „Блізкасць далёкага“, Зосі Сачко „Пошукі“, Яна Чыквіна — нічога, Міхася Шаховіча — нічога, Віктара Шведа — нічога, Надзеі Артымовіч — нічога... Затым, як бы апамятаўшыся, — „Жнівень слоў“ і „Мой бераг“ Барскага. Аўтарскі эгаізм падказвае мне запытацца ўсёведаючай машынкі і пра мае кніжкі: няблага, апрача раманаў „Сцяна“, „Самасей“ і пару зборнікаў выбранага — усё ёсць!

Далёка да рэпрэзентацыі і выдатных — Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Янкі Брыля, Адама Мальдзіса, Івана Пташнікава, Дануты Бічэль... Мар'яна Дуксы „Забытыя словы“. Мінск не клапоціцца прысутнасцю беларускага ў свеце, а калі што часам і падкіне, дык у рускіх перакладах.

З Антонам Шукелайцем, тычкастым і вусатым, бы Францішак Багушэвіч. Рассмакаваўшыся ў турыстыцы ён, як можа і ніхто з нашага грашаробнага людства, стаў знаўцам былога Новага Амстэрдама, які англічане — заваяваўшы ў XVII ст. нідэрландскія тут-ка калоніі — пераназвалі ў Нью-Йорк. За даўганогім гэтым сваім правадніком пасучылі мы ў тое „старое места“; урбаністычны каларыт Галандыі не спляжылі. Векавечныя кірхі і камяніцы ў далінах небаскроб'я наводзілі мяне на ўспамін па-аўстрыйску ахайных сёлаў у альпійскай Славеніі... І колішняя вуліца немцаў перастрансфармавалася ва ўкраінскую зону са славакамі і чэхамі ўпрыдатак; кірылічныя шыльды ды неоны. Зайшлі і на тую, на якой гэтак жа адшумелі палякі, чамусьці мігруючы ў Грын-Поінт, чорная слава якога ўжо закасавала негрыцянскі Гарлем. Калісьці пабывала ў іх слынная Эва Дэмарчык, выступаючы ў „шопе“ (потым банкрутаваў; размясцілі рэсацыялізацыйны асяродак для валачашчых дзяўчат і хлопцаў). На плошчы Тараса Шаўчэнкі — імпануючая царква галіцкіх уніятаў, і што ні крок іхныя крамы, бары. На гэтым астраўку русінаў удостальна маецца ірландская карчма з патрэсканымі лавамі і сталамі, з усыпанай пілавіннем падлогаю. З транспарантным надпісам: „Будзь тут добрым або ідзі сабе!“ Калі ў мінулую вясну Шукелайць загаварыў да Лёніка Тарасэвіча, каб падумаць пра аналагічную ў Беласточчыне, той адмоўна пакруціў маладзецкім чубам: трэба нам інтэлігенцыі ў чацвертай генерацыі, якая дацэніць хараство натуральнасці, пасаромеецца мяшчанскай прэтэнцыёзнасці, усвядоміць сабе смешнасць глянцаванай паказухі здабытчыка, што вычарапкаўся з лахманства. Г. зн. праз сорак-пяцьдзесят гадоў пазбудземся ментальнасці нуварыша, новабагатага, які абрыдліва хваліцца і не цяміць пра галоўнае ў жыцці. Лёкайства!

(Працяг будзе)

Гэта ўжо трэці мой допіс у гэтым годзе. Толькі што атрымаў восьмы нумар „Нівы“. Прачытаў яго з найвялікшай цікавасцю. Знайшоў у ім шмат матэрыялаў, якіх нельга чытаць без хвалявання.

У „Чырвонай змене“ ад 15 снежня 1988 г. я прачытаў пра Янку Максімюка і яго пераклад „Уліса“ Дж. Джойса на беларускую мову. О, колькі было радасці ў мяне і маіх таварышаў. Раней я спрабаваў прачытаць „Уліса“ па-англійску, але такое чытанне — цяжкая праца. І вось — „Уліс“ на роднай мове. Мне вельмі хочацца атрымаць гэтую кнігу, але не ведаю, як гэта зрабіць. Паважаная рэдакцыя, можа вы маеце магчымасць дапамагчы мне ў гэтым?

Віктар Корбут, інжынер, Мінск

Ад рэдакцыі. Лістаў з пытаннямі пра „Уліса“ рэдакцыя атрымлівае шмат. Усім зацікаўленым справу раз'ясняе перакладчык.

У красавіку 1988 года я „апублікаваў“ у ксераграфічнай форме першую кнігу перакладу „Уліса“ на беларускую мову (у кнізе дзевяць раздзелаў (эпізодаў) арыгіналу). Выданне гэтае цяжка назваць нат сігнальным — усяго было выдадзена 10 (дзесяць) экземпляраў. Тры з іх трапілі ў БССР, у тым ліку адзін у рукі журналіста „Чырвонай змены“ Вітаўта Мартыненкі. Неўзабаве мяркую такім самым чынам апублікаваць другую кнігу, у якой будзе пяць далейшых эпізодаў, а недзе пад канец 1989 года або ў пачатку наступнага — апошнюю, трэцюю кнігу. Гэты „выдавецкі працэс“ ідзе даволі марудна, бо мне самому даводзіцца быць адначасова і рэдактарам, і выдаўцом, і спонсарам свайго перакладу. Прытым большасць часу з'ядаюць мне турботы аб хлебе надзённым, так што рыхтаваць гэтае выданне даводзіцца нейк „пры нагодзе“. А і граша трэба назапасіць, каб аплаціць кошт публікацыі. Дык вось, пакуль што, асабіста не магу адгукнуцца станоўча на шматлікія просьбы зацікаўленых беларускім „Улісам“. Наколькі мне вядома, перакладам зацікавілася рэдакцыя „Даляглядаў“ у Мінску. Магчыма, што нейкі фрагмент будзе апублікаваны ў гэтым выданні ў 1990 годзе.

Поўнае выданне, ужо не прыватнае, пакуль што знаходзіцца ў сферы пажаданняў. Зразумела, было б выдатна, калі б пераклад быў апублікаваны якраз у БССР (а не скажам, у Канадзе або ЗША), калі ён таго варты.

Ян Максімюк

Супрацоўнікі „Нівы“ і Галоўнага праўлення БГКТ выказваюць сардэчнае спачуванне

ГАЛЕНЕ МЯЛЕШКА

з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці мужа.

НАРАЎЧАНСКІЯ СПРАВЫ

Будова Семяноўскага вадасховішча набліжаецца да канца. Непадалёк Бандароўскага мосту на Нарве збудавана плаціна, якая перагарадзіла рэчышча. Тут над Нарвай знесены з твару зямлі некалькі вёсак, і гэтая тэрыторыя будзе затоплена. Вадасховішча дастаўляць будзе Беластоку 17 мільёнаў кубічных метраў вады ў год.

На правым паўночным баку вадасховішча ў Міхалоўскай гміне за Бандарамі пабудаваны ўжо блокі, рыхтуюцца месцы для дамоў адпачынку.

З левага, паўднёвага боку паўстане шмат дач. Пляцы над іх у хуткім часе прадаваць будзе гмінная ўправа ў Нараўцы. Ужо паступіла некалькі соцень заяў аб продажы. Такім чынам цалкавіта змяняецца тут вясковы пейзаж.

* * *

А што змянілася, або змяняецца ў вёсках у Нараўчанскай гміне? Адказваючы на гэтае пытанне, трэба сказаць аб вялікай міграцыі сялян у гарады, найбольш у Гайнаўку і Беласток. У многіх вёсках (тут 23 салэтвы) асталося па некалькі гаспадароў. Напрыклад, у Гарадзіску асталося іх 3, у Лясной — 7. Толькі Ляўковы (як Новае, так і Старое) трымаюцца яшчэ нядрэнна. Ёсць там керамічная фабрыка, якая дае працу і заробак людзям.

Мікалай Павільч — начальнік гміны, старшыня аддзела БГКТ у Нараўцы.

Паўтара года таму назад, калі размаўляў я з начальнікам гміны ў Нараўцы Мікалаем Павільчам, ён сцвердзіў, што ўжо менш людзей уцякае з вёсак. У 1986 годзе насельніцтва гміны зменшылася на 129 чалавек у параўнанні з 1985 годам, а ў 1987 — на 103 асобы ў параўнанні з папярэднім годам.

Аднак жа, калі паўтара года таму назад у Нараўчанскай гміне было 1800 га дзяржаўнага фонду зямлі і 26 прац. гаспадароў у пенсійным узросце, дык цяпер ужо дзяржаўны фонд зямлі павялічыўся да 2158 га (ды яшчэ нядаўна гмінная ўправа прыняла за пенсіі 42 гаспадаркі), а паказчык сялян-пенсіянераў да 28 прац.

У Нараўчанскай гміне больш як 70 прац. зямельных угоддзяў належыць да пятай і шостай катэгорыі. Тут ураджай збожжа нізкі, у сярэднім 20 цэнтнераў з аднаго гектара, а бульбы — 160 цэтнераў. І таму гаспадару, які мае слабыя землі, даражэй прыходзяцца машыны, у параўнанні з гаспадаром на добрых землях. Напрыклад, за трактар (Урсус С-360) трэба заплаціць столькі, колькі селянін возьме за збожжа, сабранае з дзесяці гектараў ураджайнай глебы, або з дваццаці на слабых землях.

У такой сітуацыі ўлады паўночна-ўсходняга рэгіёну дамагаюцца дыферэнцыяцыі асноў

ТЭАТР І ЖЫЦЦЁ

„Ніва“: — Зусім выпадкова і нечакана мы даведаліся пра гасцінныя выступленні Тэатра-студыі кінаакцёра з Мінска, якія адбыліся ў Драматычным тэатры ў Гдыні ад 20-га да 28-га лістапада 1988 года. Акцёры выступілі ў двух спектаклях. Мы размаўляем з рэжысёрамі спектакля „Фантазія на тэмы Гогаля“ **Аляксандрам Бяспалым** (які іграў ролю Гараднічага) і **Уладзімірам Грыцэўскім** (роль Ляпкіна-Цяпкіна). Адкуль вы ў Гдыні?

Аляксандр Бяспалы: — Гэта доўгая гісторыя. Неяк у Мінску быў рэжысёр Збігнеў Парэмба. Ён бачыў нашы спектаклі, нарадзілася думка пра супрацоўніцтва. І вось мы прыехалі са сваімі спектаклямі. У маі 1989 г. будуць у нас выступаць акцёры Драматычнага тэатра. Супрацоўніцтва прадбачвае таксама паездкі нашых рэжысёраў і акцёраў у Гдыню (і наадварот), каб прыглядзецца напрамкам і формам працы абодвух тэатраў. Ёсць намер супольнага спектакля.

Н.: — Мы выйшлі з тэатра, ачараваныя вашай цудоўнай ігрой, а перш за ўсё наватарскім прадстаўленнем класікі, дзе спалучаецца фабула „Рэвізора“ і „Мёртвых душ“ з музыкай, танцам і эфектнай дэкарацыяй. Што вас інспіруе да такой акцёрскай інтэрпрэтацыі?

А.Б.: — Хочацца ўсхваляваць публіку. Калі хаця адзін чалавек задумаецца — гэта вельмі добра.

Уладзімір Грыцэўскі: — Мы ў спектаклі не ставілі такой задачы, каб каго-небудзь размалёўваць, бічаваць, асуджаць. Мы стараліся паказаць натуру чалавека ў разнастайных сітуацыях: камічных, трагічных, поўных турбот, бясформенных у сваёй акасцянеласці. Мы рабілі спектакль з верай у чалавека, з надзеяй на магчымасць пераадолець ляноту, брак веры, апатыю. Мы думалі, каб зрабіць спектакль, згодны з гогалеўскім духам веры ў свае сілы.

Н.: — Усе здарэнні, прадстаўленыя вамі, вядомыя — знаёмая інтрыга, і тэма вельмі актуальная. Усё гэта захапляе таму, што ўпісана ў своеасаблівую тэатральную візію, выказаную ўласнай сцэнічнай мовай. Вы паказваеце рознага паходжання індывідуумы, якія дасканала апанавалі ўмеласць прашмыргвання праз жыццё. У спектаклі відаць і драпежная ўсеядавітасць і проста прывідны цынізм. Аднак гэтае сумнае і песімістычнае настаўленне не прыгнятае гледача, таму што гэты вобраз насычаны ад пачатку да канца незаплямленай верай у чалавека.

А.Б.: — У нас рэпертуар розны. Стараемся няспынна пабольшваць лік сцэнічных твораў. Магчымасці для гэтага ёсць. У нас для кожнага акцёра і рэжысёра адкрытыя дзверы: хочаш — прыходзь і стаў спектакль. Вось „Фантазія на тэмы Гогаля“ — наш рэжысёрскі дэбют. Кожны дзень працы над спектаклем быў нейкім адкрыццём.

У.Г.: — Мы ўзяліся за гэты спектакль 15 гадоў пасля заканчэння Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі ў Маскве. Гэты спектакль быў нашым дыпломным. Але цяперашні зусім іншы: новыя акцёры, новы сцэнарый. Толькі мы з Сашкам — старыя.

Н.: — Якая гісторыя вашага тэатра?

У.Г.: — Тэатр-студыя кінаакцёра пачаў існаваць у 1980 годзе.

А.Б.: — Калі мы вярнуліся з Масквы ў Мінск, нас ангажавалі ў „Беларусьфільм“. Хаця мы былі маладымі акцёрамі і многа хацелі зрабіць, прайшлі цяжкія спробы. Сем гадоў мы працавалі толькі на плане фільма.

У.Г.: — Вернемся да 1980 года. Тады наш тэатр паставіў спектакль „Паляванне на качак“ (рэжысёр В.Д. Енісенка). Мы ігралі яго 2 разы. Потым разышліся. Праз год мы ізноў сабраліся і разам з рэжысёрам Гаўрыловічам паставілі „Усё яго жыццё“. Калі ў наш тэатр прыйшоў з Рускага тэатра рэжысёр Барыс Луцэнка, мы сталі рэгулярна ставіць спектаклі і існаваць як „тэатр пры кінастудыі „Беларусьфільм“.

Н.: — Якія ў вас цяпер творчыя планы?

А.Б.: — Мы цяпер у пошуках новых цікавых твораў. Рыхтуецца ў нас прэм'ера спектакля „Трыё“. Гэта расказ пра артыстаў-музыкантаў, пра ўнутраную барацьбу чалавека, нараджэнне мастацтва і пра тое, як памірае чалавек, не дабіўшыся нічога. Гэта песімістычны вобраз.

Мы з Вовам прывезлі з сабой сцэнарый твора Камкова „Слон“, каб у свабодны час папрацаваць над ім. Залаты слон, знойдзены селянінам, стаўся дылемай простага чалавека: „Што зрабіць?“

Н.: — Вы прыгожа гаворыце на роднай мове. А ці ставіце спектаклі па-беларуску?

сельскагаспадарчай палітыкі. Ужо ад даўна гаворыцца аб патрэбе падтрымкі і дапамогі раёнам, дзе сяляне працуюць у горшых глебавых і кліматычных умовах, аб рэгіяналізацыі сельскагаспадарчай палітыкі, якая заключаецца ў тым, што гаспадары на слабых землях мелі б ільготы ва ўсіх дагэтуляшніх сельскагаспадарчых аплатах. Толькі змяніўшы механізмы сельскагаспадарчай палітыкі, можна затармазіць адплыў людзей з вёсак, адыход ад сельскагаспадарчай вытворчасці. Людзі працы не баяцца і будуць цяжка працаваць, калі гэта прынясе ім адпаведныя даходы.

Магчыма, што ў бягучым паўгоддзі вырашыцца справа рэгіяналізацыі сельскагаспадарчай палітыкі, за якую, між іншым, таксама змагаецца віцэ-прэм'ер, міністр сельскай гаспадаркі Казімір Алесяк. Гэтая справа таксама ставіцца падчас дэбатаў за „круглым сталом". Думаецца, што ўрэшце Сейм установіць адпаведныя законы, якія вылечаць усю сельскую гаспадарку, у тым ліку і на „Усходняй сцяне".

* * *

У Нараўчанскай гміне, як і ў многіх іншых, ідуць намаганні на развіццё культурнага жыцця на вёсках, хаця і малалюдных. Пры грамадскай дапамозе пабудаваны святліцы ў Забалотчыне і Гушчавіне, а ў Баб'ей Гары і Міхнаўцы яшчэ будуюцца. У Нараўцы ў мінулым годзе пачалася будова Гміннага асяродка культуры. Паспяхова працуюць харавыя калектывы ў Нараўцы, Семяноўцы, Міклашэве і ў Ляўкове. Гэтаму апошняму гмінная ўправа за 500 тысяч злотых закупіла прыгожыя беларускія касцюмы, пашытыя ў Мінску.

Мастацкая самадзейнасць развіваецца таксама ў 4-х пачатковых школах: у Нараўцы, Ляўкове, Ляшуках і Семяноўцы.

Дзейнічае тут таксама Беларускае грамадска-культурнае таварыства, якое клапоціцца пра захаванне беларускай тоеснасці, роднай мовы і фальклору. Праўленню аддзела старшынствуе начальнік гміны Мікалай Павільч. Аддзел аказвае дапамогу будучаму Беларускаму музею ў Гайнаўцы, збіраючы на яго пабудову грошы, а таксама помнікі матэрыяльнай культуры.

Міхась Хмялеўскі

Фота Яніны Чэрнякевіч

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

АГАТА

Агата працавала прадаўшчыцай у вёсцы. Косціку падабалася, што ўсе Агату вельмі паважаюць. Любіў угледацца на яе прывабную фігуру. Пачаў заляцацца. Купляў дзяўчыне дарагія падарункі. У краму прыходзіў з кветкамі. Няхай гэтыя кветкі ўпрыгожаць месца працы прыгожай Агаткі, гаварыў, уручаючы букецік.

Праз год згулялі вяселле. Маладая пара пачала жыць у доме бацькоў Косці. Косця гаспадарыў, а Агата пасля працы яму дапамагала.

Косця пачаў нагаварваць жонку, каб штодзень брала дадому скрынку піва. Агата адмаўлялася: без грошай браць?

— Грошы пасля заплацім, — адказвалі ёй свёкар і муж.

Агата брала піва і чакала грошай, а яны ўсё гаварылі, што аддадуць тады, калі прададуць бычка.

Неўзабаве прыехалі з ГСу рабіць рэманент. Аказалася, што ў касе недахоп 500 тысяч злотых. Агату адразу выкінулі з працы.

Свёкар і муж набілі Агату. Выгналі з хаты. Бацькі Агаты рашылі дапамагчы ёй выплаціць нястачу.

Аўрора

ЯК ПРАДАЎ СЫН БАЦЬКУ

Калісьці, да вайны, па вёсках было даволі многа коней, але праз недахоп пашы сяляне часта пазбываліся іх на зіму. У вёску прыязджалі гандляры, куплялі коней і стараліся зарабіць.

Вось у адну вёску завітаў гандляр, яўрэй Мошка. Ён зайшоў да знаёмага Івана і пытае, ці ёсць у вёсцы коні на продаж. А Іван з усмешкай кажа:

— А як жа! І ў мяне ёсць конь, але стары, каніска.

— Ну, пакажы мне яго.

— А вунь, на пячы ляжыць.

Мошка паглядзеў на Івана, што ён робіць смешкі з бацькі, і сказаў:

— А я і яго куплю. Калі ён табе непатрэбны, забяру яго. Не будзеш мець завады і дармаеда ў хаце.

Стары Васіль ведаў, што няма тут яму жыцця і не будзе, злез з печы і згадзіўся ехаць.

Мошка завёз старога дадому. Памылі яго, апранулі ў чыстую бялізну, у асобнай каморцы паставілі ложак з чыстай пасцеллю. Унармаваўся пусты страўнік, стары акрэп. Стаў выходзіць на вуліцу, знайшоў сабе сяброў і нават што-колечы дапамагаў Мошку ў гаспадарцы.

Прайшоў нейкі час і Мошка запытаўся, як старому ў яго жывецца.

— Ой, Мошачка, як мне ў цябе добра! Чаму ты мяне так дагледаеш, не ведаю!

Адказаў яму яўрэй:

— Я і жонка мая вас дагледаем і будзем дагледаць, пакуль вы будзеце жыць. А калі памрэце, пахаваем вас з бацюшкам і на вашай магіле паставім крыж і агародзім яго жалезнай агароджай... Але перакажыце на мяне сваю гаспадарку. Не шкадуйце вы сына, ён вас не пашкадаваў, марыў вас голадам. А ў мяне будзеце жыць, як у Бога за дзвярыма. А калі не хочаце, то я вас адвязу да сына, а ён мне аддасць грошы за гэты час, калі я вас дагледаў. Не будзе вам там жыцця. Так што — выбірайце!

Падумаў стары і згадзіўся. Паехалі да натарыуса. Перапісаў Васіль усю гаспадарку на Мошку. Неўзабаве прыехалі на вёску з каморнікам. Каморнік даў час Івану выбрацца назаўсёды і пагразіў, што калі ён не паслухае, паліцыя вынясе яго дабытак на вуліцу. Іван з жонкай расплакаліся:

— Што вы, тату, нарабілі, мы ж вас шанавалі...

— Хопіць такога шанавання! Я нажыў гаспадарку, з нябожчыцай паставілі дом, прыкупілі зямлі, думаў, каля цябе спакойна дажыву. Але, бач, стаў табе непатрэбны, хлеба ты мне пашкадаваў і зрабіў насмешку. Цяпер жыві як хочаш і чакай ад сваіх дзяцей падзякі такой, якую я меў ад цябе! — сказаў бацька сыну.

Вось як хітры і нядзячны Іван зарабіў на старым кані.

Мікалай Тэляшэўскі,
Трывежа

А.Б.: — У нас з мовай вельмі складаная праблема. Мы, я і Вова — беларусы. Я нарадзіўся ў Полацку, вучыўся беларускай мове ў пачатковай школе.

У.Г.: — А я — у Баранавічах, а мой бацька паходзіць з Завадаў, што недалёка Беластока.

А.Б.: — Наш тэатр дагэтуль ставіў на рускай мове.

Н.: — Ваш тэатр вельмі папулярны ў Мінску. Ён прыцягвае гледача. Беларуская мова магла б тут выканаць вельмі важную ролю...

А.Б.: — У нас ёсць такія намеры. Гэта звязана з падборам тэксту. Напрыклад, мы чыталі беларускую п'есу пра Ефрасінню Полацкую, яна аднак не вельмі падыходзіла на сцэну. Мы хацелі змяніць сцэнарый, каб паказаць Ефрасінню як чалавека. Гэта трэба паказаць гледачу. Тэатр — гэта жыццё. Аўтар не згадзіўся.

Н.: — Вы так расказваеце пра тэатр, што нам здаецца, быццам мы не ў гасцініцы, а на сцэне. Адкуль у вас зацікаўленне акцёрствам?

А.Б.: — Я заўсёды марыў, каб стаць маракам, але закончыў нефцяны тэхнікум у Полацку, працаваў на хімічнай фабрыцы ў Гомелі. Калі я вучыўся ў тэхнікуме, любіў чытаць, выступаў у аматарскім тэатры ў Полацку. Неяк паявілася аб'ява, што ідзе набор беларусаў ва Усесаюзны дзяржаўны інстытут кінематаграфіі ў Маскве. Я хацеў ехаць, каб вучыцца ў выдатных майстроў, але думаў, што не здам. Але здарыўся цуд.

У.Г.: — Я пасля тэхнікума працаваў слесарам-рамонтнікам на Бавоўняным камбінаце ў Баранавічах. З Сашкам мы былі сярод 11-ці студэнтаў-беларусаў, якія вучыліся ў Маскве. Мы вучыліся ў праф. Ігара Васільевіча Таланкіна.

Н.: — Ці не добра было б, каб тэатр з Беларусі наладзіў супрацоўніцтва з Беластокам — там жа жыве шмат беларусаў і вашыя спектаклі былі б на многа больш зразумелыя гледачам Беласточчыны. Нам, беларусам, патрэбная больш сувязь.

Аляксандр Бяспалы, У. Грыцэўскі: — Мы зацікаўлены супрацоўніцтвам з беларусамі ў Польшчы, з ГП БГКТ. Пакідаем свае адрасы.

„Ніва": — Дзякуем за размову, дзякуем за ветлівасць і шчырасць.

Размаўлялі: **Лена Глагоўская, Анна Іванюк, Міхась Купцэль.**

Сцэна са спектакля „Фантазія на тэмы Гогаля".

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. АРФАГРАФІЯ І АРФАЭПІЯ. ЗЫЧНЫЯ ГУКІ.

5. Вымаўленне і правапіс зычных гукаў. Правапіс ь і апострафа[1].

Вымаўленне асобных зычных гукаў у беларускай мове залежыць ад пазіцыі іх у слове. У становішчы перад зычнымі і ў канцы слова многія зычныя ў вымаўленні супадаюць з іншымі зычнымі гукамі.

Звонкія зычныя перад глухімі зычнымі і ў канцы слова аглушаюцца (напр. бяроска, дарошка; берах, дуп, мецъ).

Глухія зычныя перад звонкімі зычнымі вымаўляюцца звонка (напр. барадзьба, казьба, маладзьба, прозьба).

Асіміляцыя па звонкасці — глухасці на пісьме не перадаецца, параўн. напісанне вышэй прыведзеных прыкладаў: бярозка, дарожка; бераг, дуб, медзь; барацьба, касьба, малацьба, просьба. Тут правапіс абапіраецца на марфалагічным прынцыпе: бярозка бо бяроза, дарожка бо дарога (чаргаванне г/ж); бераг бо берагі, дуб бо дубы, медзь бо медзі; барацьба бо бароцца, касьба бо касіць, малацьба бо малаціць, просьба бо просіць.

Марфагалічны прынцып датычыць не толькі напісання ў коранях слоў, але таксама ў прыстаўках і прыназоўніках, якія канчаюцца на б і д, напр. абкапаць, абстрэл, адпускаць, падход, перадсвяточны; думаць аб хаце, адысці ад хаты, над страхой, пад хатай і г.д.

Правапіс прыставачнага з і іншых прыставак, закончаных на з, абапіраецца на фанетычным прынцыпе: перад глухімі зычнымі з пераходзіць у с: бястрашны, расказаць, спісаць; перад звонкімі зычнымі захоўваецца з: бязвыхадны, разбегчыся, зрабіць.

Прыназоўнік з і іншыя прыназоўнікі, закончаныя на з пішуцца нязменна, незалежна ад таго, якім гукам, глухім ці звонкім, пачынаецца наступнае слова, напр. з дому, з хаты, без дрэў, без кніжкі, цераз лес, цераз хмызняк. Толькі перад збегам зычных, першымі літарамі якіх ёсць **с, з, ш, ж, м,** замест прыназоўніка **з** выступае прыназоўнік **са**: са снегу, са злосці, са школы, са жмені, са мною.

У становішчы перад мяккімі зычнымі некаторыя цвёрдыя зычныя вымаўляюцца мякка (асімілятыўнае змякчэнне), напр. **зьвер, зьдзерці, сьнег, сьцяна, дзьверы, цьвісьці.**

Да 1933 г. асіміляцыйная мяккасць зычных абазначалася на пісьме пры дапамозе мяккага знака, значыць, згодна з вымаўленнем.

Урадавая пастанова „Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу" (1933) ліквідавала правіла аб адлюстраванні на пісьме асіміляцыйнай мяккасці зычных. У арфаграфічным правіле, якое дзейнічае ў наш час, падкрэсліваецца, што мяккі знак не пішацца пасля **з, с, ц, дз** перад мяккімі зычнымі, калі пры змене формы слова або пры замене яго другім словам таго ж кораня гэтыя гукі нельга паставіць перад цвёрдымі зычнымі. Напрыклад: песня, звер, свет, свята, дзверы, чацвер, ёсць, Дзвіна, сціхаць, часцей, збіваць, змешаны, смерць, спяваць, дзве, цвік, цвёрды, цвет.

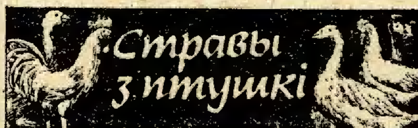
Аднак у выпадках, калі пры змене формы слова або пры замене яго другім словам таго ж кораня мяккі зычны становіцца цвёрдым, а папярэдні зычны захоўвае мяккасць, то гэтая мяккасць на пісьме абазначаецца мяккім знакам. Напрыклад: цьмяны-цьма, васьмі-восьмы, пісьменнік-пісьмо, барацьбіт-барацьба, Кузьме-Кузьма, у Вязьме-Вязьма, вазьмі-вазьму, дзьме-дзьмуць, на малацьбе-малацьба, просьбе-просьба.

Такім чынам, этымалагічная мяккасць зычных абазначаецца мяккім знакам толькі тады, калі пры змене формы слова наступны мяккі зычны становіцца цвёрдым".[2]

Змякчальны мяккі знак пішацца пасля зычных **з, л, н, с, ц, т, дз, д** для абазначэння на пісьме іх мяккасці.

1. у канцы і ў сярэдзіне слоў: гразь, кароль, дзень, сумесь, радасць, моладзь; відэльцы, пальцы;

(Працяг на стар. 11)

ПЕЧАНАЕ КУРАНЯ

Калі кураня не купляем у магазіне, а выгадавалі самі, або купілі на рынку, трэба яго аскубсці і выпатрашыць. Найчасцей сэрца, страўнік і пячонку пакідаем для фаршу. Трэба ўсё гэта добра пасячы (зняўшы са страўніка цвёрдую ўнутраную абалонку). Можна дадаць крыху цялячай пячонкі, але абавязкова — намочаную ў малацэ і выціснутую булку, 1 жаўток і збіты на пену бялок, лыжку масла, пасечаную пятрушку, соль і крыху перцу па смаку. Каліcь фарш у мясарубцы не малолі, а сяклі яго, цяпер жа, вядома, найлягчэй і найхутчэй было б яго змалоць, з чаго скваплива і карыстаюцца сённяшнія выэмансіпаваныя жанчыны.

Калі робім фарш, кураня павінна ляжаць, нацертае соллю зверху і ў сярэдзіне. Укладаем у яго фарш, які не павінен занадта шчыльна напаўняць кураня, зашываем кураня, змазваем маслам і пячэм у духоўцы. Калі колер яго стане залацісты, трэба пячы яго ў ніжэйшай тэмпературы, паліваючы маслам, якое сплыло на бляшку.

Да печанага кураняці падаецца традыцыйны гарнір: бульба вараная (найлепш маладая), пасыпаная (пасля таго, як яе адцэдзім) пасечаным укропам у каструлі. Дадаем яшчэ лыжку масла, а да таго салату са свежых агуркоў з соллю, перцам і кіслай смятанай. На адну порцыю бярэм чвэртку кураняці. Кураня перарэзваем спачатку ўздоўж напалову, пасля ўпоперак. Некаторым падабаецца больш чвэртка з нагой, іншым — грудзі.

КУРАНЯ, ПЕЧАНАЕ ПА-КРАКАЎСКУ

Спачатку трэба зварыць 40 г грысіку (дробненькага макарону) у булёне. Трэба ўзяць паўлітра булёну (можа быць нават булён з косткі), увесь час мяшаць. Дадаць мнагавата перцу, пасечанага ўкропу і зялёнай пятрушкі. Варыць далей 20 мінут, тады дадаць да гэтага фаршу лыжку свежага масла. Астудзіць яго і напоўніць атрыманай масай кураня. Нацерці яго соллю паверсе, змазаць маслам і пячы ў духоўцы. Калі кураня ўжо амаль залацістае, пасыпаць яго цертай булкай, зноў пячы і паліваць соусам, які атрымаўся ў часе, калі кураня пяклося.

Соус падаваць асобна ў соусніцы.

Калі хто хоча спячы кураня, не маючы духоўкі, а на пліце, трэба яго спачатку падсмажыць на масле з усіх бакоў, таксама часта паліваючы соусам. Каб кураня добра спяклося, павінна яно быць накрыта. Атрымаецца яно крыху больш пульхнае, набліжанае да тушанага.

Можна пячы яшчэ кураня на солі. Асабліва рэкамендуецца гэты спосаб людзям на дыеце, якія маюць няшмат магчымасцей, каб неяк уразнастайніць сваё меню.

Дакладна аб тым, як пячы кураня на солі, падамо ў іншым нумары.

Гаспадыня

Дарагое Сэрцайка! Я, можна сказаць, „пераспела". Мне ўжо 42 гады, а ўсё чакаю, што з'явіцца яшчэ нехта, хто прынясе мне вялікае шчасце і каханне.

А ў школе ж казалі, што была я найпрыгажэйшая дзяўчына, што іншай такой зграбнай і прыгожай не было. Не скажу, што ў мяне перавярнулася ўсё ў галаве, але ад хлопцаў адбою не было. Калі я скончыла школу, то паступіла ва універсітэт, але і там было так жа. Праўда, я найбольш часу прысвячала навуцы, аднак жа з любым хлопцам магла пайсці ў кіно ці ў тэатр, на нейкую забаву.

А вось пакахала жанатага. Ён яшчэ таксама быў студэнтам, але нядаўна жаніўся, бо, як ён сказаў, „мусіў" жаніцца. Што было рабіць? Гаварыў, што ажэніцца са мной, як толькі народзіцца дзіця; пасля пераконваў мяне, што трэба сына крыху падхаваць, бо ўсё ж гэта яго абавязак, і так сыйшла мая маладосць. У міжчасе я даведалася, што ў майго каханага ёсць яшчэ другая сімпатыя. Сустракаўся са мною і з ёю таксама. Мяне пераконваў, што між імі нічога няма, а яе (як высветлілася пазней), што нічога няма і не было між намі. Я хацела яму верыць і верыла, бо кахала яго першым шчырым дзявочым каханнем, у якое ўцягнулася і з якога выйсця не бачыла.

Увесь час мы гаварылі пра развод, а мой хлопец усё абяцаў, і не заўважыла я, як стукнула мне 38 гадоў. І толькі тады мой хлопец рашыўся на развод. Развёўся і... той, каго кахала я ўсё сваё свядомае жыццё, выехаў у Варшаву з той другой сімпатыяй. Я засталася адна. Са злосці выйшла за першага-лепшага, як кажуць, але была ў стане жыць з ім толькі два месяцы. Праз два месяцы мы згодна вырашылі ўзяць развод. Усё ж без кахання сям'і не магло быць!

І вось цяпер мне стукнула 42 гады і я думаю, ці варта ўжо верыць у будучыню, ці закахаюся я яшчэ ў каго-небудзь, і ці наогул можна чакаць ад жыцця лепшага...

Марта

Марта! Твая памылка ад пачатку заключалася ў тым, што ты ўвайшла ў калізію з жыццём. Ты ж ведала, што чалавек быў жанаты, што мела нарадзіцца дзіця, навошта з ім пачынала?! Я разумею, відаць, тваё каханне было настолькі моцнае, што гэтае ўсё табе не перашкаджала. Аднак жа, ці не падумала ты аб тым, што нельга будаваць сваё шчасце на чужой крыўдзе?! Напэўна ж яго жонка таксама кахала, не толькі ты. Вось лёс цябе і пакараў.

У твайго хлопца было „вялікае" сэрца: у ім змясціліся адначасова і жонка, і ты, і наступная сімпатыя, а колькі ж яшчэ магло быць іншых сімпатый, тых, аб якіх ты не ведала і не чула... Думаю, што проста ты свае пачуцці заінвеставала ў неадпаведнага чалавека, якому чужой была пашана да пачуццяў іншых.

Што датычыць тваёй будучыні, дык верыць у яе заўсёды варта, хаця б дзеля таго, каб магчы жыць. Але наогул раю табе быць памяркоўнай аптымісткай. Калі і здарыцца нешта ў тваім жыцці, дык будуць гэта, бадай, справы інцыдэнтальнага характару. На нешта больш сур'ёзнае і трывалае разлічваць цяжка. Так здараецца ў жыцці, калі распачнеш яго неразважна.

Сэрцайка

★ВЕР-НЕ ВЕР★

Усякі раз, калі мне даводзіцца чытаць „Ніву", вельмі захапляюся рубрыкай пад загалоўкам „Вер-не вер", а таксама і тым, як выдатна адгадвае сны зацікаўленых чытачоў.

Вось і я з'яўляючыся вашым, хаця і нерэгулярным, чытачом і хачу звярнуцца да вас у гэтай справе. Праўда, сніцца мне ўжо неяк штораз горш, але гэта ўжо справа ўрачоў. Але як ужо засну, тады так насніцца, што і з усімі хатнімі не магу разабраць. Вось ужо некалькі разоў сніцца мне адзін і той жа сон: быццам там у Беластоку непадалёк ад вашай рэдакцыі (калісьці я ў гэтым месцы быў, калі з мамай ездзіў у Беласток, здаецца на вул. Весялоўскага) нейкі чалавек проста так на ходніку нешта чорнае выліў і размазаў на вялікасць старонкі газетнай паперы. Затым людзі сталі падыходзіць ды класці ў тым месцы цагліны: хто белыя, а хто чырвоныя, а хто проста выліваў на ўсё гэта нейкую гадасць. Такім чынам стала паўставаць нейкая будоўля. Ніхто ў гэтым не памагаў і не бараніў. Так проста прыходзіў хто хацеў і без усялякага дазору клаў ды хляпаў, хляпаў ды клаў. Збоку быццам хтосьці ліха рагатаў, паціраючы рукі, хтосьці, сплюнуўшы, абыходзіў, мармычучы ўпаўголаса: „Вежу Бабель будуюць". Прачнуўся я нейкі ўстрывожаны і, дачакаўшыся раніцы, рашыў напісаць вам. Можа вось гэткім спосабам удасца мне пазбыцца непрыемных сноў. Таму і прашу: разгадайце і адкажыце, калі ласка.

Ваш непастаянны чытач

Шаноўны непастаянны! Разумею справу так, што на тэму нашага сённяшняга дня раздумваеш настолькі многа, што і ўначы ад палітыкі адпачыць не можаш. І сапраўды, сніцца табе тое, што дзеецца сёння на свеце. Тая чорная пляма, як сённяшняе наша нялёгкае жыццё, у якім перамяшаліся белыя і чырвоныя цэглы, бо кожны даказвае сваю рацыю: „белую" ці „чырвоную". Хацелася б толькі, каб выкладанне гэтых рацый давяло нарэшце да нечага сэнсоўнага. І тое праўда, што нехта стаіць збоку і рагоча з нас. І цешыцца, што маем клопаты. Можа, аднак, усё неяк направіцца.

Займіся лепш сваімі справамі: домам, сям'ёй ці працай. Менш думай пра палітыку, дык мо і сніцца перастане.

Бо так то і звар'яцець можна...

Астрон

ЗОРКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вучні чацвёртага класа са школы ў Дубінах са сваёй настаўніцай Нінай Койла.

Фота Я. Чэрнякевіч

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Мікола Маляўка

КОТ-КАЗАЧНІК

Казкі любіць Юля,
Просіць шчыра так:
— Раскажы, дзядуля,
Казку пра ката.

— Кот Максім і сам
Бáе казкі слаўна, —
Кажа дзед Адам,
Седзячы на лаве. —
Просьбаю, як ласкай,
Дагадзі кату.
Ну, а я тым часам
Кораб дапляту.

Праўда, не ўцякае,
Бае кот Максім,
Ды ў ягонай казцы
Слоў няма зусім.

Страціўшы надзею,
Юля дзеда кліча.
— Я не разумею,
Што ён мне мурлыча.

Дзед бліжэй сядае,
Спагадае дзед
І перакладае
За катом ўслед.

— У мяне, ката Максіма,
Толькі торба за плячыма.
А была сям'я, сябры,
Замак на крутой гары.
Мы зямлі абшары мелі,
Не было за нас дужэй.
Тысяч пяць, відаць,
Не меней,
Нам прыслужвала мышэй.

І аралі мышы ў полі.
І касілі.
І малолі.
І пяклі духмяны хлеб.
І па бульбу лезлі ў склеп.
І даілі коз здаўна.
І смалілі кабана.
І цягнулі рыбу з лодкі...
Мышы дбалі пра харчы:
Дзень, бывала,
 быў кароткі,
Дык не спалі і ўначы.

Ад прысмакаў —
Булак з макам,
Паляндвіцы,
Юшкі,
Ракаў —
Аж ламаўся ў будні стол.
Мышы тупалі вакол,
Падавалі без падказкі
І катлеты, і каўбаскі.
А самім за клопат гэткі
Даставаліся аб'едкі.

Я, аднак,
Не быў лайдак:
Стрэльбу меў, каня, сабак
І ў сядле пасля снядання
Гарцаваў на паляванне.

Вось аднойчы бацька кажа:
„Прыязджае цётка наша,
А дзічына выйшла ўся —
Асачы, Максім, лася."

Я насціг лася ў балотцы.
Бачу сам — дамоў пара.
І за год не з'есці цётцы:
Мяса — цэлая гара!

А вярнуўся з палявання —
Замак спалены дазвання,
І загінулі каты —
Бацька,
Маці,
Тры браты.
Не расплыўся дым густы.
А мышэй і след прастыў.

Знала, я пайду па пятах,
Знала, стрэльба за плячыма,
І разбегліся па хатах
Ад мяне, ката Максіма.

Я ў дарогу зноў сабраўся,
Я над попелам пакляўся:
„Спаць не буду цэлы год,
А звяду мышыны род!"

Вось чаму адзін я, сумны,
Абыходжу хаты, гумны
І лаўлю мышэй бясплатна —
Дзякуй скажуць, то і ладна.
Не адно сяло аблётаў.
Бачыш, я сяджу без ботаў
І знасілася кашуля —
Шмат было турботаў, Юля.
Я і ў вас цяпер не госць:
Дзед казаў, што мышы ёсць...

Кораб невялікі
Дзед аплёў якраз.
Засталося лыка —
Пук, як на заказ.
Дзед бярэ астачу.
— Так і быць, кату
За дабро аддзячу —
Лапцікі спляту.

Плешча ў ладкі Юлька,
Кажа:
— Дзед Адам,
Я сваю кашульку
Коціку аддам!

Дзед Адам смяецца,
Задаволен дзед:
Казку ён, здаецца,
Пераклаў, як след.
— Ляж, унучка,
Просіць, —
Ды паспі даўжэй —
Казачніку босаму
Час лавіць мышэй.

І. Вастракоў

ВЯРОЎКА

Вася выйшаў на двор прагуляцца. У змроку ля пажарнай лесвіцы ён убачыў тонкую безіменную вяроўку, якая звісала з даху. Гадзіну назад ніякай вяроўкі тут не было, гэта Вася ведаў напэўна. Ён злёгку пацягнуў за вяроўку і крыкнуў:

— Гэй!

— Гэй! — адгукнулася рэха. Васю спадабалася, што рэха так добра і хутка адгукаецца.

— Ого-гой! — зноў крыкнуў Вася.

— Ой! Ой! — адгукнулася рэха.

— Гэта чыя вяроўка?

— Мая, — сказала рэха сумна.

Здзіўлены Вася трошкі памаўчаў і спытаў:

— Гэй, а ты хто?

— Андрэйка.

— Што ты там робіш?

— Нічога.

— Дык чаго ж ты на дах залез?

— Пахваліўся, што на дах залезу і малатком па ім пастукаю...

— Эх ты! Ну і як? Пастукаў?

— Пастукаў.

— А вяроўка навошта?

— Малаток на дах зацягнуць.

— І ўсё?

— Усё.

— Дык злазь!

— Не злезу.

— Чаму?

— Страшна!

Чуваць было, як Андрэйка заплакаў.

— Перастань плакаць, — рашуча прыкрыкнуў Васіль. — Вяроўка ў цябе прывязаная?

— Не-е!

— Дык прывяжы!

Вяроўка ўздрыганулася, трошкі нацягнулася і павісла.

— Прывязаў?

— Так.

— Моцна?

— Марскім вузлом.

— Малайчына, — пахваліў Вася, таксама прывязваючы вяроўку да свайго пояса.

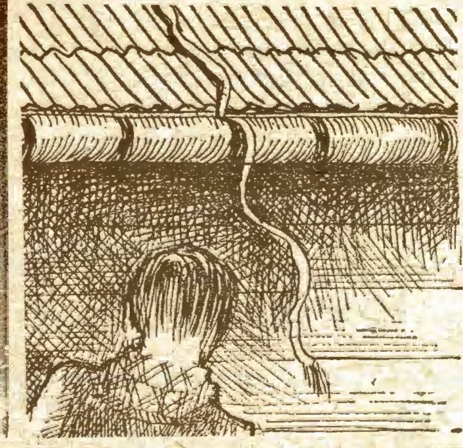
Схапіўшыся за стальны дрот лесвіцы, Вася ўпэўнена палез уверх. Дабраўся да Андрэйкі, пахлопаў яго па плячы: не бойся, маўляў, — і яны пачалі спускацца.

— Не было б вяроўкі, — гаварыў Васіль, — я цябе б і не ратаваў. Пабаяўся б. Трэба было б клікаць міліцыю, бацькоў бы напалохалі, а як ёсць вяроўка, дык усё ў парадку. Зусім не страшна. Самая добрая справа, калі ёсць вяроўка, якая забяспечвае!

Саскочыўшы на зямлю, Васіль злёгку шарпнуў вяроўку і спытаў?

— А да чаго яна ў цябе прывязана?

— Да малатка... — сказаў Андрэйка.

ПАЗНАЕМ ПРЫРОДУ

Гэты матэрыял прапануем дзецям і настаўнікам з вакаліц Бельска. Вельмі цікава зрабіць экскурсію з вучнямі, каб пазнаць прыроду ў найбліжэйшай ваколіцы, вучыцца арыентацыі па тапаграфічнай карце. Варта было б у цёплы веснавы дзень прайсціся ў ваколіцы Відава і спрабаваць адшукаць названыя ў матэрыяле месцы.

Калі нашым чытачам такі матэрыял спадабаецца, будзем пісаць і аб іншых мясцінах.

ГЕАГРАФІЯ ВАКОЛІЦ ВІДАВА

У адну са жнівеньскіх нядзель 1985 года раніцай мы паехалі з Мікалаем Навіцкім на веласіпедах нівеляваць Царскі гасцінец. Нівеляваць — значыць, абмерваць вышыню пунктаў тэрытoрыі.

Ехалі мы праз Бельск спачатку асфальтавай вуліцаю, затым павярнулі на Відаўскую. І вось яна вядзе нас проста да вызначаный мэты. За горадам гэтая вуліца ператвараецца ў дарогу, якая называецца Простай. Мінулі мост на бруднай і затхлай рацэ Белай. За мастом з правага боку застаецца вуліца Дубічы, вымашчаная камянямі палявых валуноў. Усю Простую і Відаўскую вуліцы ўжо заасфальтавалі. Дарога мадэрнізавана да паўдарогі да вёскі Відава. Асфальтавая маса пакладзена двума пластамі на каменны брук. Далей пайшоў звычайны насціл з палявых каменняў. Месцамі такі насціл быў пакрыты жвірам, каб палепшыць дарогу і каб мог пайсці туды гарадскі аўтобус лініі № 3. Разварот машыны каля клуба „Рух" сяла Відава. Пры гэтым ахвярай стала некалькі дрэў з алеі, якая падляжыць ахове. На іх я выканаў тапаграфічны план 9 жніўня 1984 года. Памагаў мне стражнік аховы природы Андрэй Гаўрылюк.

Цераз усё сяло Відава ехалі па бруку. Вуліца ў Відаве мае шырыню 38 м. Такой вуліцы няма ні ў адной вёсцы. За сялом ужо пайшла жвіроўка. Дарога гэтая называецца Грэбляй. Вядзе яна праз альшынавую дрыгву. Тут спыняемся, каб лепш пазнаць геаграфію ваколіц Відава.

Найлепшымі арыенцірамі тут з'яўляюцца дарогі і гідраграфічная сетка. Не даходзячы да канца сяла Відава (з усходу), ёсць грунтовая дарога цераз поле, яна вядзе аж да шашы Бельск—Гайнаўка. Ад пункта скрыжавання вуліцы з гэтай дарогай ідзем на ўсход яшчэ 75 м. Налева — маем грунтоўку. Прайшоўшы па ёй 300 метраў у напрамку поўначы, ужо з правага боку бачым дубы-волаты. Іх узрост 700 гадоў. Даўжыня па акружнасці іх № 1 — 4,4 м, а № 2 — 4,8. У аддаленасці 114 метраў ад гэтай жа дарогі, каля дуба № 1 у напрамку на паўночны ўсход, ёсць яшчэ 2 дубы. Адзін з іх, разбіты громам, усыхае.

Па гэтай палявой дарожцы пройдзем далей, ад дубоў 55 метраў. Дойдзем да азерца. Вады тут няма. Яго знішчыла спусташальная меліярацыя. Старэйшыя людзі кажуць, што на дне азярца існуе драўляны насціл. Сухі цяпер і ставок, які называецца Грабіннік. Там Іван Барысюк з Відава меў гадоўлю рыбы.

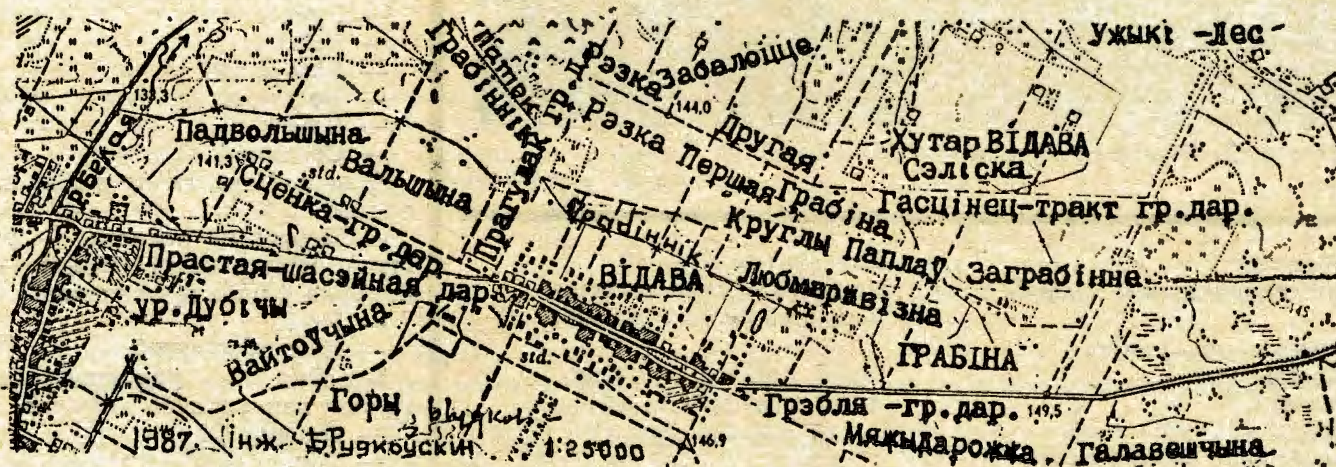
А вось і Любаміравізна — двор ва ўрочышчы Грабіна. Тут стаяў драўляны дом, сад ды акружаная канавай і дрэвамі альтанка. Цудоўны гэта астравок прыроды. Растуць тут высокія дрэвы. Каштоўны помнік мінуўшчыны. Не мае ён пакуль што аховы. Сама тэрыторыя двара мае форму квадрата. Агароджа з жываплоту. У паўночнай сценцы расце вельмі рэдкае дрэва — глядычыя трыяканта.

Далей, за вялікім лугам, урочышча Круглы Поплаў.

Каля хутара Відава ідзе гасцінец-тракт — гэта грунтавая дарога, часткова знішчаная.

Ва ўрочышчы Заграбінне — вялізны сад у катлавіне. Прыклад павучальны: як геаграфічнае асяроддзе ўплывае на жыццё дрэваў. Тут збіраецца халоднае паветра. Ад гэтага пакутуе сад.

Каля канавы Грабіннік ёсць грунтовая дарога. Па ёй можна дайсці аж да грунтоўкі Прагулак. Ідучы ў напрамку сяла Відава, з правага боку ўбачым праваслаўныя могілкі. Вельмі прыгожае, хоць сумнае месца.

Інж. Барыслаў Рудкоўскін
Малюнак і карта аўтара.

Вершы Віктара Шведа

ВІНАВАТЫ ЯГАЙЛА, ШТО СЫНОК НЯДБАЙЛА

— Зноў па гісторыі, нядбайла,
Ты двоечнік, — злуецца тата.
— Прызнацца мушу, што Ягайла
У гэтай двойцы вінаваты.

— Маеш прычыны, перашкоды,
Да ўрокаў непадрыхтаваны.
Ці ж мусіш звязвацца заўсёды
З нейкім найгоршым хуліганам?

ВЫРАШАЕ ТАТА АНІ ХАТНІЯ ЗАДАННІ

Запытаў настаўнік Аню:
— Ты скажы мне, дарагая,
Чаму хатнія заданні
Заўжды бацька вырашае?

— Ці ж я ў гэтым вінавата,
Што не мае часу матка,
І што вымушаны тата
Адрабляць мае занятк і?

АРХІТЭКТАРАМ Я БУДУ

— Што ўмець мусіць
архітэктар? —
Маму запытаў юнак.
— Добрыя рабіць праекты,
Маляваць, лічыць, мець смак.
— Вось жа тут мая надзея, —
Засмяяўся Яраслаў.
Маляваць, лічыць я ўмею,
Смачнае — даўно спазнаў.

МАЛЕЦ СМОКЧА ПАЛЕЦ

Ад калыскі малец,
Непапраўны хлопца,
У роціку палец
Безупынна смокча.

Хоць ужо Валерык
Стаўся пяцігодкам,
Пальчык за цукерак
Больш яму салодкі.

ГІСТОРЫЯ БЫЛА ШМАТ КАРАЦЕЙШАЙ

— Па гісторыі прынёс
ты двойку, —
Дзядуля дакараць пачаў
Ягорку. —
Я калісь вучыўся вельмі
бойка,
Атрымліваў толькі
пяцёркі.
— Даказаць стараешся мне,
дзедка,
Што за мяне тады быў
разумнейшы.
Калі хадзіў ты ў школу
малалеткам —
Гісторыя была шмат
карацейшай.

ПАЗНАЁМІМСЯ

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Хмялеўскага, 38, кв. 31. Оля Міхневіч. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 92, кв. 73. Аксана Рудзікава. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 55. Святлана Гупаловіч. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 22. Наташа Алябовіч. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8 кв. 71. Іра Свістун. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 22, кв. 17. Ваня Грыбуш. 3 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 9, к. 1, кв. 29. Міша Свістун. 3 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 67, кв. 67. Ігар Дашыневіч. 3 клас.

— ✱ —

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Р. Люксембург, 124, кв. 3. Саша Ротман. 5 клас.

— ✱ —

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Карпава, 8, кв. 1. Віталь Мацельскі. 5 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 7, к. 1, кв. 26, Іра і Вольга Сафроненка. 4 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 81/40, кв. 28. Таня Жур. 7 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 97, кв. 8. Марына Пяткевіч. 7 клас.

— ✱ —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 14, кв. 30. Насця Дземчанкава. 3 клас.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Тры́ма простымі лініямі падзяліце намаляванае кола на сем частак так, каб у кожнай часткі была гуска.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

Piątek 31 III — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gospodarczy. 9.40 „Szukając wyjścia" — film obycz. prod. węg. 11.10 Fizyka dla humanistów. 12.00 Hist. kl. II lic. 13.30 TTR — s. II Mech. roln. 14.00 TTR — s. II Prod. rośl. 15.00 W szkole i w domu. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Intersygnał — mag. krajów socjal. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Film dok. 18.10 Skarbiec. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Gdy zakwitną bzy" — musical USA. 22.15 Czas — mag. publ. 22.50 Po debiucie — Jolanta Jaszkowska. 23.20 „Ludzie przeciw sobie" (2) „Wojna domowa w Hiszpanii" — serial dok. prod. franc.

Sobota 1 IV — 7.05 TTR — s. IV Mat. 7.35 TTR — s. IV J. pol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" — mag. dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Fragglesi". 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 „Pozostała pamięć" — wojsk. film dok. 12.00 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Rzeka — ludojad" — ang. film dok. 13.00 Tel. Teatr Prozy: J. Conrad — „Spiskowcy". 14.55 Pr. muzyczny. 15.25 Pr. dnia. 15.30 „Dzięcioł" — komedia pol. 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Premie i premiery. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Powrót człowieka zwanego koniem" — western USA. 22.10 Tele-Gram — w bloku m.in. Tydzień w polityce, Tel. Przegląd Sportowy, DT — Wiadomości. 23.55 Kino Sensacji: „Mściciele" (1) „Pomszczona niewinność" — serial. jap.

Niedziela 2 IV — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Szwajcarscy Robinsonowie". 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Wspólnota Pacyfiku" (5) — serial dok. ang. 11.45 Kraj za miastem. 12.05 Tel. Koncert Życzeń. 12.50 Fotomagazyn „Powiększenie". 13.10 Marek Sierocki zaprasza. 13.30 Teatr Młodego Widza: „Pogromca smoków" (cz. 1) 14.10 Pr. dnia. 14.20 „Pośród królów... ostatni" — widowisko. 15.20 „Morze". 15.40 „Katarzyna" (1) — serial franc. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są tamty z tamtych lat — pr. Grzegorza Lasoty. 18.00 Rozmowy z prof. Aleksandrem Bardinim. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Rzeka kłamstwa" (5) — serial TP. 21.30 Sportowa niedziela. 22.30 Raport — 7 dni. 22.40 „Władysław Ślewiński" — rep. z wystawy w Muzeum Narodowym w Warszawie. 23.00 „Awit Szubert fotograf" — film dok. 23.15 DT — Wiad.

Poniedziałek 3 IV — 13.30 TTR — s. II Fiz. 14.00 TTR — s. II Biol. 15.00 Powt. przed maturą: Hist. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Vademecum niezaradnych (1). 16.25 „Luz" — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Vademecum niezaradnych (2). 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: S Mrożek — „Kontrakt". 21.35 „Spory" — pr. publ. 22.05 Gwiazdy jazzu — Michał Urbaniak (cz. 1). 22.30 Vademecum niezaradnych (3). 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. niem. (21).

Wtorek 4 IV — 8.05 Fiz. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.25 DT — Wiad. gosp. 9.40 „Synowie i córki Jakuba szklarza" (1) — serial obycz. CSRS. 10.40 Domator. 11.10 Muz. kl. I. 13.30 TTR — s. IV Fiz. 14.00 TTR — s. IV Prod. rośl. 15.30 Kim być? — decyzje 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Wspólna Polska — wspólne sprawy. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" (27) — serial anim. austr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Adwokat z Old Bailey" (4) — serial krym. ang. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Od A do Z" — pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Synowie i córki Jakuba szklarza" (1) serial obycz. CSRS. 21.05 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.30 Debiut i co dalej? 22.00 Pr. publ. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. ang. (22).

Środa 5 IV — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Równanie z trzema niewiadomymi" (2) — film fab. radz. 10.30 Domator. 11.10 Mat. kl. I—III. 13.30 TTR — s. II Chem. 14.00 TTR — s. II Prod. zwierz. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Scena TDC. 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia. 18.00 Tel. Informator Wydawniczy. 18.20 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Sport. 21.50 Raport — 7 dni. 22.20 Fleks cz. I. 22.50 DT — Echa dnia. 23.05 J. ros. (23).

Czwartek 6 IV — 8.05 Hist. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Ośmiornica" (4) — serial włoski. 10.30 Domator. 11.00 Magazyn wspomnień. 11.10 Krajobrazy Polski, kl. IV. 12.00 Biol. kl. VIII. 13.30 TTR — s. IV Mech. roln. 14.00 TTR — s. IV Prod. zwierz. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Polskie zdroje. 16.25 Kwant oraz film z serii „Edisonowie" (11). 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 Partner — pr. publ. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ośmiornica" (4) serial włoski. 21.10 Pegaz. 22.00 Studio Sport. 22.15 Polityka, polityce. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. franc. (23).

Bielsk Podl. — Przyjaciel mojej przyjaciółki — fr. 3. Butelka — pol. 4—5. Je taime cherie — rum. 6—7. Przebojowa dziewczyna — radz. 8—9.

Czeremcha Lekarki — NRD 5. Anioł w szafie — pol. 8—9.

Hajnówka Zdrada i zemsta — chińsk. 3—5. Krótki film o miłości — pol. 6—9.

Michałowo Trzech ojców — fr. 4—6. Kamienny wyrok — kanad. 7—9.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	2	20	**Францішка, Урбана**	**Сяргея, Іаана**	5 08-18.12	3.48-13.07
панядзелак	3	21	Рышарда, Панкраца	Якава	5 06-18.13	4.04-14.38
аўторак	4	22	Бенедзікта, Вацлава	Васілія, Ісакія	5.04-18.15	4.18-16.10
серада	5	23	Ірэны, Вінцэнта	Лідзіі, Нікана	5.02-18.17	4.30-17.42
чацвер	6	24	Цэлестына, Вільгельма	Захарыя, Якава	4.59-18.19	4.44-19.17
пятніца	7	25	Даната, Руфіна	*Благавешчанне ПДМ*	4.57-18.20	5.00-20.53
субота	8	26	Дзіяніза, Януара	Анны, Аллы, Ларысы	4.55-18.22	5.21-22.27

МУЗЕЙ БУДУЕЦЦА!

(Працяг са стар. 1)

ўзносы. Гэта: Аляксандр Баршчэўскі, Сакрат Яновіч, Міхал Панфілюк, Аляксандр Харкевіч, Юры Зюзя, Аляксандр Лашук і іншыя.

Сярод іншых ініцыятыў камітэта можна адзначыць запачатkаванне збору экспанатаў беларускай матэрыяльнай культуры. Лік іх акрэсліць яшчэ цяжка (ёсць экземпляры падвойныя, празмерна знішчаныя), але ёсць іх каля 300. Прадбачваецца, што дапамогуць у зборы вучні ліцэяў у Гайнаўцы і Бельску, але паводле падпісанага пагаднення ў лістападзе мінулага года асноўны цяжар прыме Беларускае таварыства.

Згодна са статутам, у палове гэтага года неабходна правесці другі агульны справаздачна-выбарны сход камітэта.

Усё гэта патрабуе рашучай дзейнасці, павялічваюцца абавязкі грамадскага актыву ў Гайнаўцы, Галоўнага праўлення БГКТ. Можна аднак спадзявацца, што пад восень невялікая экспазіцыя на плошчы 200-300 кв. метраў будзе наладжана і адкрыта для наведвальнікаў.

Старшыня Рэвізійнай камісіі
У. Юзвюк

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Мінскія маладыя вучоныя ў нашай рэдакцыі ✷ Барацьба на аргументы — партыйны абавязак ✷ Настуся з Лукі ворагам народа ✷ А песня ў сэрцы засталася... — рэфлексіі пасля „Беларускай песні '89" ✷ Пасмяротныя ўспаміны пра жонку Браніслава Тарашкевіча Ніну Аляксандраўну ✷ Замалёўкі з жыцця ✷ Ці ўсё страчана пасля трыццаткі? — пытаюць Сэрцайка ✷ Парады ✷ „Зорка" і „Ніўка".

ДОКТАР З ГРОДНА

(Працяг са стар. 5)

рургіі АМН СССР. Але яму і гэтага здалося мала. На гэты раз папаўняе свае веды ў інстытуце сардэчна-сасудзістай хірургіі.

У 1962 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю. І зараз быў скіраваны ў інстытут удасканалення дактароў. Там ужо пад кіраўніцтвам члена-карэспандэнта АМН СССР прафесара Б. В. Огнева выканаў доктарскую дысертацыю. Надрукаваў шмат прац па хірургіі.

Гродзенская бальніца чыгуначнікаў месціцца ў старым будынку. Але людзі прыязджаюць у Гродна і цярпліва чакаюць, каб папасці да доктара Юпатава. Добра ведаюць, што іх цярпенне і надзеі застануцца споўненымі.

За гэтым сухім пералікам вех у жыцці Сцяпана Юпатава не адразу можна разгледзець вялікую сілу волі чалавека. Колькі людзей, трапіўшы ў куды меншую бяду, здаюцца, пасуюць, лічаць сваё жыццё страчаным. Хай такія задумаюцца над лёсам прафесара Юпатава. Ён ужо больш за дваццаць гадоў загадвае кафедрай факультэцкай хірургіі Гродзенската медыцынскага інстытута.

Усяго, чаго ён дасягнуў у медыцыне, а дасягнуў вельмі многа, не абышлося без дапамогі хобі. Праўда, калі глядзіш на карціны мастака Юпатава, язык не паварочаецца сказаць, што гэта маляваў аматар. Таму доказам той факт, што ён выстаўляўся на ўсесаюзных і рэспубліканскіх выстаўках. З'яўляецца лаўрэатам другога ўсесаюзнага фестываля народнай творчасці. Пабывалі ягоныя карціны і за граніцай. Нядаўна можна было іх паглядзець на выстаўцы народнага мастацтва Гродзеншчыны ў сучаснай галерэі ў Беластоку.

Уладзімір Малашкевіч
Фота аўтара

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 8)

2. у назоўніках творнага склону множнага ліку перад канчаткам -мі: людзьмі, коньмі, саньмі;

3. у формах дзеясловаў загаднага ладу: кінь, кінься, кіньма, кіньце;

4. у складаных лічэбніках: пяцьдзесят, шэсцьдзесят, пяцьсот, шэсцьсот;

5. у часціцы -сьці: калісьці, хтосьці, штосьці, чагосьці;

6. у суфіксе -еньк: худзенькі, даражэнькі;

7. у слове ледзьве;

8. пасля н перад суфіксам -чык, калі слова без суфікса таксама мае мяккі знак: каменьчык-камень, праменьчык-прамень;

9. перад суфіксам -ск, але толькі ў прыметніках утвораных ад назваў месяцаў: студзеньскі, чэрвеньскі. ліпеньскі; параўн. конскі, Астраханскі, Познанскі, але: восеньскі.

Для абазначэння на пісьме раздзельнага вымаўлення выкарыстоўваецца ь і апостраф.

Раздзяляльны ь пішацца:

1. пасля зычных л, с, ц, дз, н, з перад галоснымі е, ё, ю, я, і: лье Ульяна, мільён, каньяк, Афанасьеў, Лаўрэнцьеў, Аркадзьевіч, Сеньі, Лавуазье.

Апостраф пішацца:

1. пасля прыставак, якія канчаюцца на зычны перад галоснымі е, ё, ю, я, і: ад'езд, аб'ём, ад'ютант, аб'ява, аб'інець;

2. у сярэдзіне слова пасля губных зычных (б, в, м, п, ф), заднеязычных (г, к, х), шыпячых (ш, ч, ж, дж), зубных (д, т) і альвеаральнага р перад галоснымі е, ё, ю, я, і: вераб'і, В'етнам, сям'я, П'емонт, Пракоф'еў, Лук'янаў, Аж'е. д'ябал, надвор'е.

Пасля ў (нескладовага) апостраф не пішацца: салаўі. шчаўе.

---

[1] Я.М. Камароўскі, Беларуская мова. Арфаграфія. Мінск 1972, с. 99-110. 137-141.

[2] Я.М. Камароўскі, там жа, с. 105.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1.

Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 520 zł. półr. 1040 zł. rocznie 2080 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa skr. poczt. 12 konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę
- do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 380/89. Nakład 6.200. T-3.

КРЫЖАВАНКА

Упоперак: 1) ім вымяраецца шум і грукат, 7) абвясціла вялікі Кастрычнік, або піша ў „Ніве“, 8) горад у СССР, каля якога адбылася адна з найбольшых бітваў II сусветнай вайны, 9) дакучае летам хатняй жывёле, 10) запоўнены дакументамі, 12) заробак паэта або журналіста, 15) калі яна ёсць, можна зляпіць балвана, 17) шпітальнае аддзяленне, дзе многа крыку, 19) курорт у Крыме, 21) у сярэдзіне свечкі, 22) ходзіць у сне.

Уніз: 1) артыстычнае чытанне, 2) горад у Швейцарыі, 3) вядомы ва ўсім свеце беларускі пісьменнік, 4) прылада да перасыпвання, 5) цяжар, вага, 6) галінка ягад або кветак, 11) жыве на чужыне, перасяленец, 12) спартыўная камандная ігра, 13) гадзіннік іх не мае, а ходзіць, 14) першы паэтычны зборнік „белавежцаў“ або ўсходы, пасевы азімых культур, 16) кніжка Максіма Багдановіча, якая выйшла пры яго жыцці, 18) сваячка „фіата“, 20) расліна на валакно.

ядань

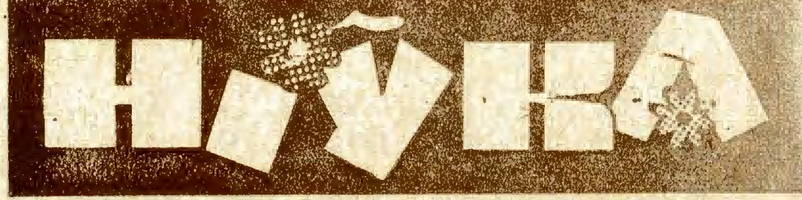
Сярод чытачоў, якія на працягу двух тыдняў прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды.

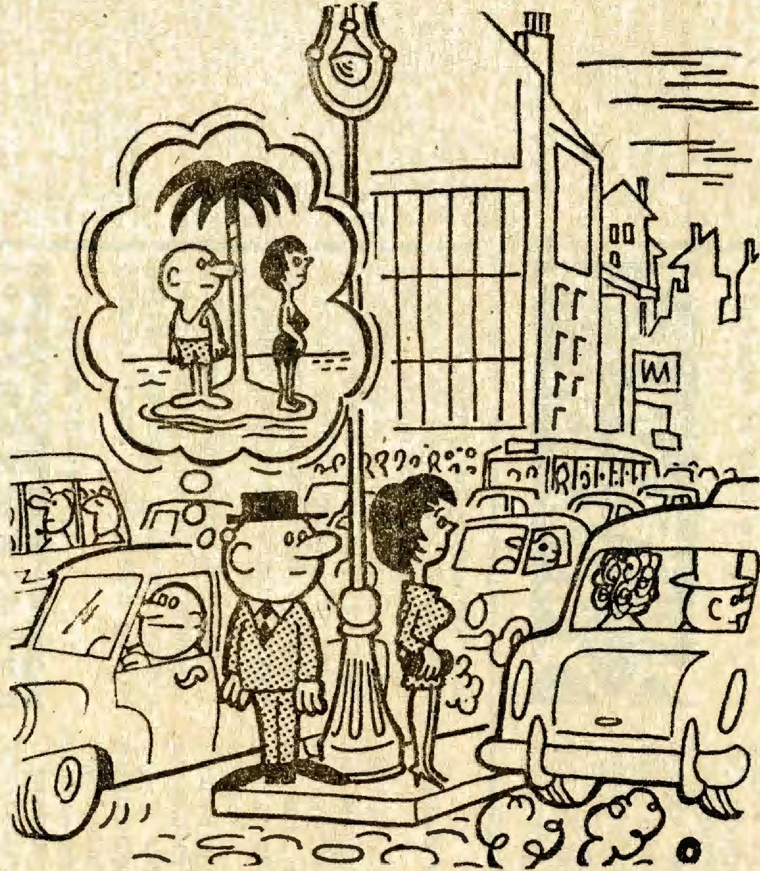
Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 8.

Упоперак: 1) драмадэр, 7) Квас, 9) Бубка, 10) загана, 11) Конга, 12) дзяркач, 15) артыст, 18) гук, 19) афарызм, 23) вазак, 26) шыла, 27) комін, 28) бот.

Уніз: 1) даклад, 2) маса, 3) долата, 4) рыбак, 5) албанцы, 6) трава, 8) азіятка, 13) капа, 14) чары, 16) тэма, 17) сіла, 18) груша, 20) фрак, 21) рытм, 22) звон, 24) зуб, 25) кіт.

Кніжныя ўзнагароды выйгралі: Міхал Мартыновіч з Чарноўчыц (Брэсцкая вобласць) і Яўген Вапа з Варшавы.

АФАРЫЗМЫ

Не страшны воўк, што з лесу глядзіць,
Страшны той, што ў чалавеку сядзіць.

— ✻ —

Хлуснёй засееш жыццёвы загон,
Горкі збярэш плён.

— ✻ —

Хто толькі ў чужых памылках капаецца,
Той сам на сабе пазнаецца.

— ✻ —

Фальшывая мера да трох разоў мерыць,
Потым ніхто ўжо ёй не верыць.

— ✻ —

Калі тоіш свае грахі,
Не давядзецца святой страхі.

— ✻ —

Каханне жыццё ўзвышае,
Але і горыч у ім бывае.

— ✻ —

Калі правадыры не дойдуць да згоды,
Прапалі іх народы.

Язэп Карпюк

У СВЕЦЕ ЦІКАВЫХ ДУМАК

Ажаніся — заўсёды варта! Або пападзеш на добрую жонку, або станеш філосафам.

Сакрат, старажытны філосаф

— ✻ —

Любоў — адзіны фактар, апраўдваючы шлюб. З'яўляецца яго ісцінай, і без яе нельга гаварыць аб сапраўдным шлюбе.

Д. Ліндсей, англійскі пісьменнік

ДЗВЕ СЯБРОЎКІ

(Байка)

Прырода людзям не даруе,
Што зайздрасць з тупасцю
сябруе,
Тупасць возьме, тупасць дасць,
Зайздрасць — купіць і прадасць.
Зайздрасць — велічная сіла,
Тупасць — таленту магіла:
Пры такой яны ўмове.
На адной сышліся мове.
Зайздрасць таленты ўбівае,
Тупасць ёй дапамагае,
Атрымаўшы перамогу,
Адпраўляюцца ў дарогу.
Тупасць молатае меле,
Зайздрасць лістам табе сцеле,
Дым пускаючы у вочы,
Жывым з'есці цябе хоча.
Пакуль тупасці што дойдзе,
Зайздрасць талент новы знойдзе,
Прыласкае, прыгалубіць,
Прыціскаючы — загубіць.
У змаганні к перамозе,
Барацьбіт заўсёды прыйдзе,
Як зярнятка пры дарозе,
Хоць пазней, але узыйдзе.

. . . .

Зайздрасць з тупасцю спрадвеку
Зло чынілі чалавеку...

Аляксандра Елісеенка

ЧАМУ НЕ ПРЫЙШОЎ, ЯК МЕСЯЦ УЗЫЙШОЎ

(Народная)

— Чаму не прыйшоў, як месяц
ўзыйшоў,
Як цябе чакала?
Ці каня не меў, ці сцежкі не знаў,
Ці маць не пускала? *

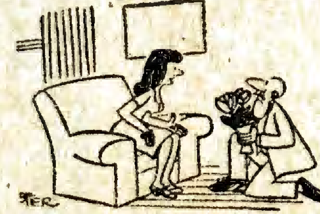
— Я коніка маў і сцежачку знаў,
І маці пускала.
Ды меньша сястра, дай бог не ўзрасла,
Сядзельца схавала.

Цячэ рэчанька, цячэ быстрая,
Скочу-пераскочу,
Аддай, мамачка, аддай родная,
За каго я хочу.

Маці аддала, ды наказ дала:
„У гасцях не бываці,
А як жа табе горачка будзе,
Не прыходзь дахаты“.

Цярпела я год, цярпела другі,
Трэці не сцярпела.
Ператварылась шэрай зязюляй,
Дадому зляцела.

* Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца.

— Прабачце, вы хочаце жаніцца ці ўдачарыць мяне?

✻

— На жаль, усе нумары заняты, — гаворыць у прыёмнай гасцініцы. — Свабодны толькі пакой для маладажонаў.

— А чым ён адрозніваецца?

— У ім сапсаваны тэлевізар.

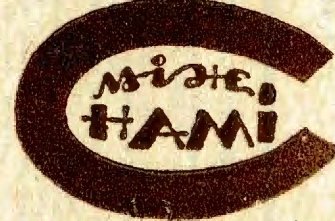
✻

Сцюардэса супакойвае пасажыраў:

— Здарылася невялікая аварыя левага матора. Прашу не хвалявацца. Самалёт рыхтаваў для палёту мой муж, інжынер-механік.

Адзін з пасажыраў трывожным голасам спытаўся:

— Прабачце, а як складаецца вашае сужыццё?

Не маю нічога супраць, каб жанчыны мяне нервавалі, але не ўвесь час адна.